

СРПСКА КЊИЖЕВНА КРИТИКА ХХИ ВЕКА: ПРВИХ ДВАДЕСЕТ ГОДИНА

Апстракт: Рад доноси преглед књижевних критичара који су своје текстове објављивали у књижевним часописима од 2001. до 2020. године, уз настојање да се осветле природа и статус књижевне критике у периодици током прве две деценије ХХИ века. Корпус истраживања обухвата одговарајуће рубрике у *Летњој ису Мајице српске*, *Градини*, *Пољима*, *Корацима*, *Повели*, *Златној јреди*, *Књижевном маџазину* и *Београдском књижевном часопису*. У обзир су узети прикази белетристике, односно литерарних дела различитих жанрова, док текстови који се односе на научне публикације, попут студија, монографија, зборника радова и слично, нису ушли у примарну грађу. Резултати су распоређени у пет поглавља: 1. Уводне напомене, 2. Корпус истраживања, 3. Теоријски оквир у контексту досадашњих проучавања савремене српске књижевне критике, 4. Преглед књижевних критичара и 5. Закључна разматрања.

Кључне речи: српска књижевна критика, књижевни часописи, књижевни критичари, прве две деценије ХХИ века, књижевна теорија.

1. Уводне напомене

Амбивалентан став према књижевној критици својствен је за писце различитих поетичких начела. Репрезентативан пример подозрености према овој делатности на међи науке и уметности, јесте исказ Гистава Флобера из писма Лујзи Коле, датираног између суботе и недеље, 15–16. маја 1852. године:

Како је јадан занат критика, пошто нам човек тог кова даје такав пример!¹ Али је тако угодно правити се наставник, прекоравати друге, учити људе њиховом занату. Манија снижавања, која је морална лепра нашег доба, необично је допринела тој наклоности списатељског рода. Ограниченост се засићује том свакодневном ситном храном, која, под важним спољним изгледом крије ништавност. Много је лакше расправљати него схватити, и ћеретати о уметности, о појму лепог, идеалу итд. него саставити најбезначајнији сонет и најпростију реченицу.²

Један од најистакнутијих европских писаца чија је проза обележена високим степеном артифицијелности и хармоничним стилем истицао је особеност књижевних критичара да се огреше о уметника и његово дело ослањајући се на сопствени ауторитет.

Српска књижевна критика у првих двадесет година ХХI века далеко је од модела који Флобер осуђује. Зазор од негативне оцене књижевног дела карактеристичан је за савремене критичаре који ће о ономе што је лоше написано радије ћутати, а пажњу посветити уметнички успелијим остварењима. Током свог развитка српска књижевна критика везана за периодичку највећи је углед и утицај уживала за време модерне, у часопису *Српски књижевни гласник*, с именима Богдана Поповића, Јована Скерлића, затим Слободана Јовановића, Бранка Лазаревића и других аутора, захваљујући јасно постављеном програму који се огледа „у потреби подизања опште и књижевне културе и писмености, прихватању европских стандарда и мерила у уметности, култури и науци, како би се створили услови за духовну и националну обнову и социјални и друштвени напредак“³

---

¹ Овај се исказ односи на Волтерову критику трагедија Пјера Корнеја. (Прим. аут.)

² Гистав Флобер. *Писма*. Нолит: Београд 1964, 79–80.

³ Весна Матовић. „Књижевна критика у часописима српске модерне – успостављање и оспоравање критичког канона”. *Жанрови у српској периодици: зборник радова*. Уредила Весна Матовић. Институт за књижевност и уметност / Матица српска: Београд / Нови Сад 2010, 306.

Имајући у виду чињеницу да су се у златно доба српске књижевне критике доносиле пресуде ауторима као што су Владислав Петковић Дис, Сима Пандуровић, Исидора Секулић и други, не чуди страх од доношења неповољних оцена писцима и делима који би се у будућности могли наћи у канону српске књижевности. Мада је могуће издвојити оштрија пера, она Миливоја Ненина, Бојане Стојановић Пантовић, Душице Потих, Милете Аћимовића Ивкова, Владиславе Гордић Петковић, Ђорђа Деспића, Слободана Владушића, Александра Дунђерина, Алена Бешића, Бојана Самсона, Бранислава Живановића, Милоша Јоцића, Јелене Лалатовић и других, негативне критике су најчешће теоријски утемељене и јасно аргументоване, а није реткост да се замерке у оквиру приказа истакну у виду добронамерних савета, најчешће усмерених ка млађим писцима, те се јављају и прикази који су неутрални, без прецизно исказаног става о томе да ли је нека књига вредна читања, уз једнако истицање похвала и замерки. Овај манир постаје све заступљенији од друге деценије XXI века. Књижевни критичари своју пажњу углавном посвећују оним књигама које сматрају вредним помена, што је и раније примећено: „Генерално се избегавају потпуно негативне критике, већ се критичари пре одреде да о таквим књигама не пишу.”⁴

Савремену српску књижевну критику у приличној мери одређује контекст хиперпродукције, јер живимо у периоду када дела објављују и они писци који су више књига написали него прочитали, при чему данас закони тржишта, маркетинг, промоција и укус масе умногоме диктирају ако не судбину, онда барем тираж и читаност неког дела. Ту је потребно поставити неколико питања: ко данас чита књиге, ко се у избору књиге за читање ослања на приказе у периодици, ко све пише књижевне критике, могу ли се међу критичарима издвојити појединци што ревностно прате целокупну књижевну продук-

⁴ Соња Веселиновић. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*. Уредио Мирко Вуксановић. Српска академија наука и уметности: Нови Сад 2016, 93.

цију, има ли међу њима оних с неприкосновеним ауторитетом чији вредносни суд истински одређује укус читалачке публике.

Приметно је да се у књижевним часописима формирала академска критика која се пише за академске кругове. Чини се да она не допире до шире читалачке публике, јер периодичку углавном прате писци, уредници, универзитетски професори, научни радници и поједини студенти (најчешће докторанди) и то они усмерени на област књижевности. Реч је о уској и прилично затвореној групи која уједно и ствара поменути садржај. Рубрике посвећене критици могле би, евентуално, имати већу читаност уколико би њихова доступност на интернету била отворенија. Наиме, од осам прегледаних часописа, једино су *Поља* у потпуности дигитализована. *Лейбойис Мајице српске* такође је доступан на мрежи, али не у целости, годишта између 1982. и 2004. године могу се читати једино у библиотеци, док *Градина*, *Кораци*, *Повеља*, *Злајина њреда*, *Књижевни маџазин* и *Београдски књижевни часопис* или уопште нису дигитализовани, или је то чињено спорадично, те је већину бројева немогуће пратити на интернету. Такође треба напоменути да је читаност појединих часописа у назначном академском кругу мала, многи посвећено прате једино продукцију *Лейбойиса Мајице српске* и *Поља*, док су остали часописи често везани за градове у којима се публикују – *Градина* за Ниш, *Кораци* за Крагујевац, *Повеља* за Краљево – или их превасходно прате чланови удружења које издаје одређени лист, на пример, *Злајину њреду* објављује Друштво књижевника Војводине, а *Књижевни маџазин* Српско књижевно друштво, те је њихова читаност и популарност већа у списатељским круговима. Оправдано је изразити сумњу у то да савремена књижевна критика у периодици има озбиљнију улогу у рецепцији књижевних дела. Она не диктира читалачки укус. Ипак, од ње се то не мора ни очекивати, с обзиром на чињеницу да је дневна критика данас разграната на новинску, телевизијску и интернет критику коју је могуће пратити на различитим блогovima, форумима, друштвеним мрежама, где

је она нешто непосреднија и отворенија када је реч о односу критичар – писац – читалачка публика.

Ратови деведесетих година XX века, подела некада јединствене Југославије, бомбардовање 1999, затим петооктобарска револуција 2000. године значајно су утицали на књижевну продукцију (поготово у погледу тематике) и саму књижевну критику (понајвише на идеолошком плану). Поред вантекстовног контекста критика је обележена ставом према националном и европском идентитету. У Европи XXI века долази до дезинтеграције како хришћанских тако и хуманих вредности. Значајан фактор јесте и теоријско становиште критичара, при чему се посебно издвајају постструктурализам и феминистичка критика као новији углови посматрања постмодернизма. Могуће је говорити о две основне критичарске струје: 1. оној која се бави националним питањем, простирањем српске књижевности након распада државе, ратним темама, Косовом, традицијом, православљем (овај тематски круг највише је интересовао критичаре везане за *Летхойис Майице српске*); и 2. оној што тежи да се интегрише у европски оквир, те се најчешће бави појединцем и колективом у савременом свету, при чему је уочљива тежња ка приближавању и обједињавању појединачних националних књижевности које су некада припадале југословенској, а радо се пише о такозваној регионалној књижевности (критичари ове струје углавном су окупљени око часописа *Поља*). Вечита подела на традиционалисте и модернисте свакако јесте условна, несумњиво, постоје критичари чија се делатност не може сузити на један од ова два становишта.

Сукоб између поменутих струја прикладно илуструје једна полемика која у одређеној мери наликује на ону између Јована Скерлића и Исидоре Секулић, где се списатељици замера што у ратно време пише о сопственој главобољи. Приказујући *Критичка њисма* Бојане Стојановић Пантовић у *Летхойису Майице српске*, Славко Гордић напомиње:

Зато, међутим, Пантовићка у последњем, нешто опширнијем прилогу нимало питијски, одсечно и на сва уста жигосе

једну општију поетичко-тематску оријентацију српског песништва протекле деценије минулог века и критичку подршку којом је оснажен такав, духовно и формално анахрон стваралачки избор. „Националне и верске теме најчешће су опеване у реторичком маниру патријархалне прошлости, чиме је поезија преузела на себе улогу очувања угроженог националног идентитета, свдећи духовност на употребну вредност којом се обмањује читалачка јавност.” Овој и неколиким наредним реченицама не бисмо имали ништа приговорити – кад би наша критичарка нашла за сходно да с приближном будуношћу узреагује и на ону опречну, не мање конформистичку позицију „пацифизма” неких песника, које је у кризним годинама, добро се сећамо, несташица омиљеног шампона погађала више од националног (и општег) суноврата. Или одбрана естетске аутономије песништва од освешћивалачке и бодрилачке улоге којом га неко (неименован) подјармљује ослобађа критику обавезе да се одреди и према самодопадном, тричавом и немуштом наслађивању реченом аутономијом?⁵

Професор у истом часопису доследно критикује и њену антологију *Неболостиво – ѿанораму српској ѿесништва краја ХХ века*, коју сматра хрестоматијом, пошто је на првом месту намењена хрватској књижевној публици. Бојани Стојановић Пантовић замера што у свој избор није уврстила српске песнице са простора Хрватске, Босне и Херцеговине, Косова и Метохије, сужавајући тиме простор српске књижевности на границе државе Србије, као и то што надовезивање на православље и византијско наслеђе сматра излишним.⁶ Међутим, нешто раније, као главни уредник *Летѿоѿиса Маѿиѿице српске*, објавиће приказ Ђорђа Деспића посвећен *Анѿолоѿиѿи ѿесама у ѿрози „српске ѿрозаѿице”* ове ауторке, кон-кретно у јунском броју за 2002. годину, где се ово дело назива „књижевним догађајем”.⁷

---

⁵ Славко Гордић. „Лapidарна критика”. *Летѿоѿис Маѿиѿице српске*. Год. CLXXIX бр. 472. 2003 679.

⁶ Види: Славко Гордић. „Подешавање слике”. *Летѿоѿис Маѿиѿице српске*. Год. CLXXXII бр. 478. 2006, 473–476.

⁷ Види: Ђорђе Деспић. „У трагању за запостављеним жанром”. *Летѿоѿис Маѿиѿице српске*. Год. CLXXVIII бр. 469. 2002, 1038–1041.

Бојана Стојановић Пантовић текст уз ову антологију објављује у часопису Поља, где исказује сопствени поглед на српску поезију деведесетих година.

Општа ерозија егзистенцијалних и етичких, политичких и националних, социјалних и културно-естетских вредности због специфичне, ратом изазване изолације републике Србије, готово да је довела знатан део савремене поезије на саму ивицу постојања. То се могло запазити најпре по снажно израженој тежњи ка механичкој обнови извесних одлика традиционалног песништва, посебно различитих форми везаног стиха, док су националне и верске теме често опеване у реторичком маниру патријархалне прошлости и будничког, односно тужбаличког тона деветнаестовековне, постромантичарске поезије. Истовремено, критеријуми бројних издавачких кућа, државних једнако као и приватних – са часним изузецима – подлегао је невероватној комерцијализацији поетске речи, утркујући се (наравно уз спонзорску довитљивост често потпуно анонимних аутора) у пласирању разних облика „домољубне” патриотско-верске или фолклорне поезије, која је по правилу такође добијала и бројне песничке награде установљене током последње деценије.⁸

Иако узбудљиве полемике и сучељавања ставова различитих критичара, како је предочено, у српској периодици XXI века постоје, оне су, треба признати, врло ретке. Од 2001. до 2020. године у књижевним часописима углавном доминирају једнообразни прикази књига, делу се приступа с књижевнотеоријског и књижевноисторијског аспекта, уз настојање да се представи тематско-мотивски план, садржај, у неким случајевима чак и фабула, радња, затим композиција, структура, форма, уметнички поступци, стил, поетика, интертекстуалне релације и слично. У тежњи да се што више приближи науци, књижевна критика губи доста елемената које би је могле примаћи књижевности. Можда је и то један од разлога за формирање уског академског круга који више-мање

---

⁸ Бојана Стојановић Пантовић. „Green Fields”. *Поља*. Год. L бр. 436. 2005, 79.

ревностно прати часописне рубрике с приказима књига. Пошто „дневна критика мора да задржи ексклузивност, свест да се никада неће обраћати масама, већ управо уском слоју привилегованих читалаца, јер је и сама књижевност све усамљенија у свом све релативнијем елитизму”,⁹ аутори који своје текстове штампају у часописима посебно воде рачуна о томе да им приступ буде научан онолико колико је то могуће у проучавању уметности. Место за расправу о личном укусу, препорукама за читање и размени мишљења поводом појединачних литерарних дела данас се налази на мрежи. Дакле, „[н]ови, мутирани вид књижевне критике заузео је другачији простор, мање елитистички, а више демократски; мање апологетски, више полемички.”¹⁰ Имајући у виду актуелно стање ствари у погледу дневне критике, овде ћемо се бавити само једним њеним типом, оним што је ограничен на књижевне часописе и њихову уређивачку политику.

2. Корпус истраживања

Грађа која је у фокусу нашег истраживања односи се искључиво на периоду у распону од 2001. до 2020. године, а обухвата следеће књижевне часописе: *Летњојис Мајице српске* (најстарију живу публикацију овог типа у Европи што континуирано излази од 1824), *Градину* (покренуту 1900, а обновљену 1966), *Поља* (први пут објављена 1955), *Корак* (који постоје од 1966), *Повељу* (чији је први број представљен 1971), *Злајну реду* (штампану од 2001), *Књижевни маџазин* (такође публикован од 2001) и *Београдски књижевни часојис* (активан од 2005).

Када је реч о *Летњојису Мајице српске*, главни уредник у периоду од 2001. до 2004. године био је Славко Гордић. Часопис

---

⁹ Владислава Гордић Петковић. „Савремени српски роман у оку дневне критике: Методолошки изазови”. *Српска књижевна кријика и културна политика у другој половини XX века*. Уредио Милан Радуловић. Институт за књижевност и уметност: Београд 2013, 498.

¹⁰ *Истио*, 500.

је излазио континуирано у виду два двоброја (за јануар–фебруар и јул–август) и осам стандардних бројева за преостале месеце у години. Прикази се објављују у редовном одељку под насловом *Кријтика*, а посвећени су жанровски разноликим литерарним делима, при чему се предност даје оним остварењима која су утемељена у традицији, затим написана пером афирмисаних аутора и универзитетских професора, што никако не значи да *Леттојис* није отворен за наслове млађих писаца, пошто се у овом часопису, на пример, приказују првенци овенчани наградом *Прва књија Мајице српске*.

Од 2005. године на место главног уредника долази Иван Негришорац (Драган Станић) и ту остаје све до краја 2012. Динамика објављивања остаје иста (с тим да је *Леттојис* 2012. године изашао у виду четири двоброја за јануар–фебруар, април–мај, јул–август и октобар–новембар и четири стандардна броја за остале месеце), а уредничка начела се нису исувише променила, с тим да је важно истаћи чињеницу да заступљеност књижевнокритичких прилога постаје нешто већа, те рубрика *Кријтика* добија више простора, а у назначеном периоду је изостала свега једном, у тематском броју за октобар 2008. године.¹¹

Године 2013. главни уредник постаје Слободан Владушић и ту улогу има све до краја 2017. Тада је урађен велики посао у погледу дигитализације *Леттојиса*, те овај часопис (уз сасвим дигитализована *Поља*), готово у потпуности постаје доступан читаоцима на интернету (недостају једино бројеви публиковани пре 2005. године). Владушић у великој мери отвара врата младим књижевним критичарима, те своје приказе овде објављују: Јелена Марићевић Балаћ, Милош Јоцић, Виолета Митровић, Милан Громовић, Жарко Миленковић, Марко Богуновић и многи други, од којих ће велики број убудуће постати стални сарадници, односно давати своје прилоге и у другим часописима на пољу књижевне критике. Тематски бројеви у којима није било приказа су следећи: за јул–август

---

¹¹ Види: *Леттојис Мајице српске*. Год. CLXXXIV бр. 482. 2008.

2013,¹² за јул–август 2014,¹³ за јул–август 2015,¹⁴ за октобар 2015,¹⁵ за јул–август 2016.¹⁶ Дакле, јулско-августовске свеске биле су посвећене одређеним темама, најчешће појединим писцима у контексту обележавања јубилеја, те нису садржале редовне одељке, па тако ни онај са књижевнокритичким текстовима. Током овог периода *Летопис* је имао проблема са финансирањем, али је опстао захваљујући напорима, као и бројним апелима културних и образовних установа, уредништва и сарадника часописа и саме Матице српске, уз донације његових читалаца.

Од почетка 2017. до краја 2020. године главни уредник био је Ђорђе Деспић који наставља традицију укључивања младих сарадника, поготово у рубрици *Критика*. Поред раније наведених, своје прве (не и последње) приказе у Летопису објављују: Срђан Орсић, Исидора Бобић, Дајана Милованов, Катарина Пантовић, Сања Веселиновић (касније Перић) и други. Часопис је излазио редовно, а прикази нису публиковани једино у тематским бројевима за јул–август 2017¹⁷ и за децембар 2018.¹⁸

Нишка *Градина* у периоду од 2001. до 2019. године (од годишта 36, броја 1–2 до годишта 54, броја 88) за главног уредника је имала Зорана Пешића Сигму. Након што је он преминуо, годиште 54, број 89 завршило је уредништво, док од 2020. године (почев од годишта 54, броја 90) на чело часописа долази Александар Костадиновић.

Прикази су публиковани у одељцима под различитим, креативним насловима, што је специфичност овог часописа, почевши од 2001. године, где рубрика посвећена критици носи назив *Соскрітї критїка*,¹⁹ затим *Какїус критїка*,²⁰ потом

---

¹² Види: *Исїо*. Год. CLXXXIX бр. 492, св. 1–2.

¹³ Види: *Исїо*. Год. CXC бр. 494, св. 1–2.

¹⁴ Види: *Исїо*. Год. CXCI бр. 496, св. 1–2.

¹⁵ Види: *Исїо*. Год. CXCI бр. 496, св. 4.

¹⁶ Види: *Исїо*. Год. CXCI бр. 498, св. 1–2.

¹⁷ Види: *Исїо*. Год. CXCI бр. 500, св. 1–2.

¹⁸ Види: *Исїо*. Год. CXCI бр. 502, св. 6.

¹⁹ Види: *Градина*. Год. XXXVI бр. 1–2.

²⁰ Види: *Исїо*. Год. XXXVI бр. 6–7–8.

Кријтика,²¹ за 2003. *Линкови ка књижевносци*,²² за 2004. *Линкови*,²³ *Чари кријике: кријичарије*,²⁴ *Књижевни јорјреј: Милован Марчејић*,²⁵ *Круј кријике*,²⁶ за 2005. *Круј кријике*,²⁷ за 2006. *Књижевни јорјреј: Радован Бели Марковић*,²⁸ *Новосадски роман и Акварел кријика*,²⁹ *Сјрах од кријике*,³⁰ за 2007. *Тилим кријика*,³¹ *Акј кријике*,³² *Теорија и кријика*,³³ *Кријика у јесен*,³⁴ *Кријика*,³⁵ за 2008. *Пуј кријике*,³⁶ *Границе кријике*,³⁷ *Улица кријике*,³⁸ *Алхемија кријике*,³⁹ *Кријика*,⁴⁰ за 2009. *Кријика*,⁴¹ *Дрво кријике*,⁴² за 2010. *Кријика*,⁴³ *Кријика узводно*,⁴⁴ *Пирамидална кријика са подрубриком У средишћу јирамиде*,⁴⁵ *Кријика са подрубриком У радионици кријичара*,⁴⁶ за 2011. *Кријика без ораде*,⁴⁷ *Сјлав за кријику*,⁴⁸ *Књижевни јорјреј: Никола Вујчић*,⁴⁹ за 2012. *Изазов*

²¹ Види: *Исјо*. Год. XXXVI бр. 9–10–11–12.

²² Види: *Исјо*. Год. XXXVIII бр. 1.

²³ Види: *Исјо*. Год. XXXIX бр. 2, бр. 3, бр. 5, бр. 6.

²⁴ Види: *Исјо*. Год. XL бр. 7; год. 40, бр. 9.

²⁵ Види: *Исјо*. Год. XL бр. 8.

²⁶ Види: *Исјо*. Год. XL бр. 11.

²⁷ Види: *Исјо*. Год. XLI бр. 11.

²⁸ Види: *Исјо*. Год. XLII бр. 13.

²⁹ Види: *Исјо*. Год. XLII бр. 14.

³⁰ Види: *Исјо*. Год. XLII бр. 16.

³¹ Види: *Исјо*. Год. XLIII бр. 17.

³² Види: *Исјо*. Год. XLIII бр. 18.

³³ Види: *Исјо*. Год. XLIII бр. 19.

³⁴ Види: *Исјо*. Год. XLIII бр. 20.

³⁵ Види: *Исјо*. Год. XLIII бр. 21.

³⁶ Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 22.

³⁷ Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 23.

³⁸ Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 24.

³⁹ Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 25–26.

⁴⁰ Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 27.

⁴¹ Види: *Исјо*. Год. XLV бр. 28.

⁴² Види: *Исјо*. Год. XLIV бр. 21.

⁴³ Види: *Исјо*. Год. XLVI бр. 34.

⁴⁴ Види: *Исјо*. Год. XLVI бр. 35–36.

⁴⁵ Види: *Исјо*. Год. XLVI бр. 37.

⁴⁶ Види: *Исјо*. Год. XLVI бр. 38–39.

⁴⁷ Види: *Исјо*. Год. XLVII бр. 40–41.

⁴⁸ Види: *Исјо*. Год. XLVII бр. 42–43.

⁴⁹ Види: *Исјо*. Год. XLVII бр. 44–45.

кријџике,⁵⁰ *Срећан крај кријџике*,⁵¹ за 2013. *Виџраж кријџике*,⁵² *Кријџика*,⁵³ за 2014. *Чијџамо кријџику*,⁵⁴ за период од наредног броја за 2014. годину све до краја 2020. одељак с приказима носи једноставан наслов *Кријџика*.⁵⁵

Количина објављених приказа по броју варира од свега два до преко двадесет. Поред карактеристичних наслова рубрика посвећених књижевној критици, важно је још поминути усмереност *Градине* на нишке ауторе, затим и њену отвореност ка негативним оценама. Прикази су изостали једино у тематским бројевима за 2001,⁵⁶ 2004,⁵⁷ 2005,⁵⁸ 2006,⁵⁹ 2009,⁶⁰ 2012,⁶¹ 2014,⁶² 2016,⁶³ 2017,⁶⁴ 2019.⁶⁵ Године 2002. *Градина* уопште није излазила, те се од 2003. покреће њена нова серија.

Часопис *Поља* од првог, јануарско-фебруарског броја за 2001. годину, све до претпоследњег, септембарско-октобарског броја за 2007. годину није имао одељак посвећен искључиво књижевној критици, мада је понегде, у другим и жанровски разноликим рубрикама, могуће пронаћи понеки забачен приказ, каткад на граници са есејем. На пример, у одељку *Лице*, који је у јануарско-фебруарском броју за 2001. годину посвећен Јовици Аћину, могуће је пронаћи текст Ненада Милошевића под насловом *Мучеништво Јовице Аћина: ђосле чијџања „Неземаљских ђојава” („Малих ђовесџи”)* Јовице Аћина и он се налази међу другим радовима о овом аутору, а који су

---

⁵⁰ Види: *Исџо*. Год. XLVIII бр. 46–47.

⁵¹ Види: *Исџо*. Год. XLVIII бр. 50–51.

⁵² Види: *Исџо*. Год. XLIX бр. 52–53–54.

⁵³ Види: *Исџо*. Год. XLIX бр. 55–56–57.

⁵⁴ Види: *Исџо*. Год. L бр. 58–59.

⁵⁵ Види: *Исџо*. Год. L бр. 62–63 – год. 55, бр. 92–93.

⁵⁶ Види: *Исџо*. Год. XXXVI бр. 3–4–5.

⁵⁷ Види: *Исџо*. Год. XXXIX бр. 4.

⁵⁸ Види: *Исџо*. Год. XLI бр. 10.

⁵⁹ Види: *Исџо*. Год. XLII бр. 12 и бр. 15.

⁶⁰ Види: *Исџо*. Год. XLV бр. 29–30, бр. 32 и бр. 33.

⁶¹ Види: *Исџо*. Год. XLVIII бр. 48–49.

⁶² Види: *Исџо*. Год. L бр. 60–61.

⁶³ Види: *Исџо*. Год. LI бр. 72–73.

⁶⁴ Види: *Исџо*. Год. LI бр. 76–77 и 80–81.

⁶⁵ Види: *Исџо*. Год. LIV бр. 90.

углавном есејистичког типа.⁶⁶ У априлско-мајском броју за 2001. годину такође је могуће наћи понеки приказ у рубрикама *Илуминације* и *Лозинка*.⁶⁷ Слично је и с бројевима који ће надаље уследити, а критике се налазе у одељцима *Ред вожње*, *Име*, *Врѝ*, као и у три претходно наведене рубрике и то увек међу текстовима различите жанровске припадности. У оквиру назначеног периода, прикази су потпуно изостали у следећим бројевима: 422, 435, 436, 438, 443, 445. Главни уредник био је Ласло Блашковић, а динамика излажења часописа од 2001. до 2004. године подразумевала је четири двоброја годишње (за јануар–фебруар, април–мај, јул–август и октобар–новембар), док од 2005. године публикавање тече двомесечно, у виду шест двоброја.

С доласком Алена Бешића на место главног уредника, од новембарско-децембарског броја за 2007. годину, *Поља* добијају рубрику симболички названу Размена дарова, посвећену искључиво књижевној критици, а која ће постати једна од најквалитетнијих часописних одељака што доносе приказе. Уредништво води рачуна о балансу између аутора с уметничким кредибилитетом, односно оних с научним полазиштима; затим старијих и млађих критичара, позитивних и негативних оцена (при чему су веома чести текстови неутралног типа што дело представљају из различитих углова, уз једнако истицање предности и мањкавости). Осим тога, књижевна критика добија доста простора, при чему се и те како води рачуна о квалитету текстова. Од последњег двоброја за 2007. годину све до краја 2020. године *Поља* излазе континуирано и двомесечно, а тематски бројеви у којима нема приказа су следећи: мај–јун 2011,⁶⁸ јул–август 2013,⁶⁹ март–април 2015,⁷⁰ јул–август 2016,⁷¹ септембар–октобар 2016,⁷² март–април

⁶⁶ Види: Поља. Год. XLVI бр. 415.

⁶⁷ Види: Исто. Год. XLVI бр. 416.

⁶⁸ Види: Исто. Год. LVI бр. 469.

⁶⁹ Види: Исто. Год. LVIII бр. 482.

⁷⁰ Види: Исто. Год. LX бр. 492.

⁷¹ Види: Исто. Год. LXII бр. 500.

⁷² Види: Исто. Год. LXI бр. 501.

2017,⁷³ новембар–децембар 2017,⁷⁴ новембар–децембар 2018,⁷⁵ јануар–фебруар 2020,⁷⁶ мај–јун 2020.⁷⁷ Текстови су окренути како српској тако и другим европским, односно светским књижевностима. С поетичког становишта, *Поља*, у односу на, рецимо, *Лейойис Мајџице српске* (као гласило које највише држи до историје, традиције, националног питања, универзалних вредности, вечитих тема и домаће књижевности, што не значи да није отворено за различите визуре), имају више слуха за савремене, иновативне и креативне импулсе.

С обзиром на чињеницу да часопис *Кораџи* није публикован у периоду од 1997. до 2001. године у обзир су узета годишта од 2002. до 2020. На месту главног уредника од 2002. до 2011. године (односно од годишта 35, књиге 32, свеске 1–2 до годишта 45, књиге 41, свеске 5–8) био је Мирко Демић. Њега на том месту наслеђује Ивана Максић од 2011. до 2013. (од годишта 45, књиге 41, свеске 9–12 до годишта 47, књиге 43, свеске 7–9). Последњи број за 2013. (годиште 47, свеска 10–12) објављен је без главног уредника и њега је изнео редакцијски колегијум у саставу: Татјана Јанковић, Марија Ракић Шаренац, Ненад Глишић, Владимир Перић и Радован Шаренац. Од 2014. до 2017. године на месту главног уредника био је Александар Б. Лаковић (од годишта 48, свеске 1–3 до годишта 51, свеске 4–6). Од 2017. до краја 2020. главна уредница *Корак* је Татјана Јанковић (од годишта 51, свеске 7–9 до годишта 54, свеске 10–12). Прикази су публиковани редовно у оквиру рубрике са симболичким насловом који упућује на одмеравање – *Теразије*. Овај је одељак изостао само у три тематска броја и то за 2005⁷⁸, 2010.⁷⁹ и 2015. годину.⁸⁰ Часопис је у назначеном периоду излазио редовно, у виду шест двоброја од

---

⁷³ Види: Исто. Год. LXII бр. 504.

⁷⁴ Види: Исто. Год. LXIII бр. 508.

⁷⁵ Види: Исто. Год. LXIII бр. 514.

⁷⁶ Види: Исто. Год. LXV бр. 521.

⁷⁷ Види: Исто. Год. LXV бр. 523.

⁷⁸ Види: *Кораџи*. Год. XXXVIII бр. 35, св. 11–12.

⁷⁹ Види: Исто. Год. XLIV бр. 40, св. 9–10.

⁸⁰ Види: Исто. Год. XLIX св. 7–9.

2002. до 2010. да би 2011. године била публикована два дво-броја и два четвороброја, те од 2012. до краја 2020. по четири троброја. У *Корацима* приказе објављују најистакнутији књижевни критичари о делима различитих жанровских и поетичких усмерења.

Краљевачка *Повеља* у периоду од 2001. до 2020. године излази редовно, три пута годишње. Главни уредници часописа били су: 1) Драган Хамовић (2001–2002), 2) Горан Петровић (2003–2009), 3) Живорад Недељковић (2010) и 4) Дејан Алексић (2011–) који је и даље на челу овог часописа. Међу најактивнијим сарадницима на пољу књижевне критике јесу они који доминирају и у другим публикацијама овог типа: Илија Бакић, Душица Потих, Милета Аћимовић Ивков, Драган Бабић, Александар Б. Лаковић, Саша Радојчић и други. Прилози посвећени приказима књига излазе редовно и то у оквиру сталне рубрике под називом *Присјуи*.

Књижевни маџазин као месечник Српског књижевног друштва покренут је у јулу 2001. године. Његов први главни и одговорни уредник био је Слободан Зубановић, а иницијално уредништво је, поред њега, радило у следећем саставу: Гојко Божовић, Дејан Михаиловић, Љубинка Милинчић (која од броја 10, за април 2002. године више неће бити члан уредничког тима) и Милован Марчетић (који се од броја 3, за септембар 2001. године повлачи из уредништва), док се од броја 4, за октобар 2001. године прикључује Љубица Попезин, а од броја 5–6, за новембар–децембар 2001. године и Дамјана Мраовић. Од броја 24, за јун 2003. године чланови редакције су: Гојко Божовић, Дејан Михаиловић и Никола Вујчић, а њима и даље руководи Слободан Зубановић. До нових промена долази тек 2010. године у бројевима 109–111, за јул–септембар и 112–114, за октобар–децембар у којима је на месту вршиоца дужности главне уреднице Марија Миџовић. Од броја 115–117, за јануар–март 2011. на чело уредништва (које чине: Ана Ристовић, Игор Перишић и Дејан Симоновић, као оперативни уредник) долази Милета Аћимовић Ивков и на том месту остаје све до краја 2019. године, односно од броја

219–222, за септембар–децембар. У броју 124–125, за октобар–новембар 2011. из уредништва се повлачи Ана Ристовић, а од наредног броја, 126–127, за децембар–јануар 2011–2012. долази Дуња Душанић. Од броја 134–135, за август–септембар 2012. године уредништво напушта Игор Перишић. Новог члана редакције часопис добија од броја 142–143, за април–мај 2013. и то Ивана Радосављевића. Потом се од броја 154–157, за април–јул 2014. прикључује и Живорад Недељковић, затим од броја 175–180, за јануар–јун 2016. и Саша Радојчић, те од броја 181–186, за јул–децембар 2016. уредништво напушта Дејан Симоновић. У бројевима 223, за јануар–јун 2020. и 224, за јул–децембар исте године главна и одговорна уредница је Слађана Илић, док уредништво чине: Драгица Ужарева, Јана Алексић, Борис Булатовић, Марко Крстић и Филип Грбић.

Часопис има посебну рубрику посвећену књижевној критици која је једна од носећих и сталних одељака, а носи наслове: *Књижевна критика*, односно *Критика*, затим *Читање*, *Импресионистичка критика*, у зависности од броја, док од 2020. године с новим уредништвом добија назив *Ко што тамо чита*. У периоду од 2001. до 2020. године прикази су изостали једино у тематским бројевима за октобар 2001,⁸¹ за фебруар, април, јун, септембар и октобар 2002,⁸² за август 2005,⁸³ за септембар и децембар 2007,⁸⁴ за јул–септембар и октобар–децембар 2009,⁸⁵ за јануар–март, април–јун, јул–септембар 2010.⁸⁶ *Књижевни маџазин* је излазио редовно, у почетку на месечном и двомесечном нивоу (2001–2008), касније једном у два, односно три месеца (2009–2013), потом нешто ређе, по број на свака три, четири, или сваких пет, шест месеци, у зависности од годишта (2014–2017), да би током 2018. и 2019. излазио по три пута у свескама за јануар–април, мај–август и септембар–

---

⁸¹ Види: *Књижевни маџазин*. Год. I бр. 4.

⁸² Види: *Исфо*. Год. II бр. 8, 10, 12, 15, 16.

⁸³ Види: *Исфо*. Год. V бр. 50.

⁸⁴ Види: *Исфо*. Год. VII бр. 75, 78.

⁸⁵ Види: *Исфо*. Год. IX бр. 97–99, 100–102.

⁸⁶ Види: *Исфо*. Год. X бр. 103–105, 106–108, 109–111.

децембар. У 2020. години објављена су само два шестоброја, за јануар–јун и јул–децембар.

Када је реч о *Злајној іреді*, гласилу Друштва књижевника Војводине, рубрика са називом *Криїшка* заступљена је од првог броја, објављеног у новембру 2001. године. На месту главног уредника је Јован Зивлак и то од покретања часописа до краја 2020. У бројевима за март–април, мај–јун, новембар–децембар 2014,⁸⁷ затим за јануар–фебруар, март–април, мај–јун, новембар–децембар 2015,⁸⁸ потом за јануар–фебруар, март–април 2016,⁸⁹ поред стандардне рубрике *Криїшка* уврштен је и одељак *Криїшка україко* с приказима краћег обима. Књижевнокритичка рубрика није заступљена у појединим бројевима од 2006. до 2020. године посвећеним Међународном новосадском књижевном фестивалу,⁹⁰ у једном броју за 2009. годину уместо одељка посвећеног критици стоји рубрика с есејима,⁹¹ док је неколико тематских бројева из 2016. године у потпуности усмерено на новије српско песништво и прозу, затим женску књижевност.⁹² Мајски број за 2005. годину, као и септембарско-октобарски број за 2009. годину⁹³ штампани су на енглеском језику и садрже приказе домаћих књижевних критичара о српским књигама намењеним иностраној публици. Оно што је посебно карактеристично за *Злајну іреду* јесте да њено уредништво и сталне сараднике чине чланови Друштва књижевника Војводине, с тим да је важно напоменути да критичари на страницама овог часописа не пишу искључиво о ауторима с територије Покрајине, већ се баве актуелним пицима и њиховим књигама, иако се да уочити усмереност ка

⁸⁷ Види: *Злајна іреда*. Год. XIV бр. 149–150, 151–152, 157–158.

⁸⁸ Види: *Исїо*. Год. XV бр. 159–160, 161–162, 163–164, 169–170.

⁸⁹ Види: *Исїо*. Год. XVI бр. 171–172, 173–174.

⁹⁰ Види: *Исїо*. Год. VI бр. 58; год. VII бр. 70, 71; год. VIII бр. 83, 84; год. IX бр. 93–94, 97; год. X бр. 105–106, 107; год. XI бр. 119–120; год. XII бр. 129–130, 131–132; год. XIII бр. 143–144; год. XIV бр. 153–154, 155–156; год. XV бр. 165–166, 167–168; год. XVII бр. 189–190, 191–192; год. XVIII бр. 199–200–201, 202–203–204; год. XIX бр. 213–214–215; год. XX бр. 225–226–227.

⁹¹ Види: *Исїо*. Год. IX бр. 98.

⁹² Види: *Исїо*. Год. XVI бр. 175–176, 177–178, 179–180, 181–182.

⁹³ Види: *Исїо*. Год. V бр. 43; год. 9, бр. 95–96.

војвођанским издавачима. Од редовних сарадника приказе пишу: Драшко Ређеп, Зоран Ђерић, Здравко М. Мандић, Саша Радојчић, Младен Весковић, Ален Бешић, Слађана Илић, Душица Потих, Стојан Ђорђић, Ненад Шапоња, Владимир Гвозден, Оливера Миок, Ђорђе Писарев, Соња Веселиновић, Стеван Брадић, Бранислав Живановић, Драган Бабић, Игор Јавор, Анђелко Ердељанин, Давид Кецман Дако, Драгана В. Тодоресков, Марко Богуновић, Виктор Радун Теон и други.

Београдски књижевни часопис излази од 2005. године. Његов оснивач и главни уредник је Милован Марчетић, све до 2019. године, када на његово место долази један од најактивнијих сарадника овог листа, Иван Радосављевић. Прикази се објављују у оквиру редовне рубрике под насловом Књиге. Од сталних сарадника издвајају се: Гојко Божовић, Саша Радојчић, Татјана Росић, Владислава Гордић Петковић, Марјан Чакаревић, Слађана Илић, Срђан Вучинић, Драгана Столић, Тијана Спасић, Маријана Милошевић, Ивана Миливојевић, Иван Велисављевић и други.

У оквиру ових осам часописа у последње две деценије ХХИ века развој српске књижевне критике одвија се у правцу њеног све већег приближавања ка теорији и историји књижевности. Задржати се на констатацији да је такозвана академска критика у нашем корпусу најчешће заступљена није довољно, неопходно је даље истаћи дистинкције међу различитим усмерењима, те успоставити одговарајућу терминологију.

3. Теоријски оквир у контексту досадашњих проучавања савремене српске књижевне критике

Данас је тешко једним термином обухватити све оно што књижевна критика у периодици може да представља. Она се најчешће назива академском, евентуално, теоријском, филозофском, естетичком, чак и културолошком, у зависности од тога који приступ у њој доминира. Импресионистичка књижевна критика врло је ретко заступљена у нашој грађи. Мало је аутора којима је књижевно дело само повод да изразе

сопствено виђење, односно интерпретацију, јер већина тежи „објективности”. Стога је у контексту нашег корпуса прикладније говорити о опозицији између књижевнотеоријског и књижевноисторијског приступа књижевном делу коју истиче Игор Перишић:

[У] типологизацији српске књижевне критике, битније је закључити да је естетичка критика ако не увек супстанцијално, оно типолошки супротстављена оној која се може схватити као у најширем смислу књижевноисторијска. Књижевноисторијској критици није циљ нити да успоставља вредносна мерила (што би била текућа, дневна критика), нити да утврђује законитости настанка уметничког дела (што би била поетика), већ да осветљава контекст књижевног дела, сведочећи о њему као чиниоцу духовне и културне климе једног доба. [...] Теоријска критика у подручју књижевности, прецизности ради, тако би се могла назвати *књижевноисторијском* критиком која би на изванредан начин била сродна естетичкој критици.⁹⁴

Иако свесни терминолошко-типолошких разлика између теоријске, филозофске и естетичке критике,⁹⁵ за потребе овог рада определили смо се за употребу термина књижевнотеоријска критика под којом подразумевамо оне текстове што књижевном делу приступају с књижевнотеоријског (неретко и општетеоријског, филозофског, естетичког) аспекта, при чему се анализа преваходно заснива на проучавању унутрашњих законитости књижевног дела, укључујући како формалистички тако и стилистички угао посматрања. Да би овај вид приступа био сврсисходан, треба испоштовати следећи захтев: „Функција књижевне критике је да служи књижевности, а функција теорије књижевности је да служи критици.”⁹⁶ Уколико

---

⁹⁴ Игор Перишић. *Критика и метафизика*: прилози за теорију и историју српске књижевне критике. Институт за књижевност и уметност: Београд 2014, 69–70.

⁹⁵ О прегледу историјског развоја естетичке критике у српској књижевности види: Милан Радуловић. *Критичка свесћ у српској књижевности: анализа естетичке критике*. Вук Караџић: Београд 1984.

⁹⁶ Бошко Томашевић. *Против књижевне теорије*. Академска књига: Нови Сад 2011, 51.

држи до објективности, књижевни критичар не би смео приказивати одређено дело да би доказао функционалност неког метода, што не значи да му није допуштено ослањање на теорију ради сврсисходнијег и веродостојнијег осветљавања значаја појединачне литерарне творевине.

Подела на књижевнотеоријску и књижевноисторијску критику поседује, разуме се, своја ограничења, при чему треба имати у виду чињеницу да се ова два типа неретко преклапају. Тако у савременим књижевним часописима наилазимо на приказе с јасним теоријским (односно методолошким) утемељењем, на пример, у феминистичким теоријама и родним студијама, где је предмет проучавања контекст у ком је дело настало, као и проблематика којом се оно бави (његов идејни план) што подразумева бављење женским писмом и искуством у књижевности. Осим тога, приказ дубоко укорењен у књижевној теорији с освртом на естетику књиге, затим њена формална устројства и вредности, као и поетски план, могу да садрже и књижевноисторијски осврт на позицију одређеног дела у опусу писца, целокупне српске књижевности или једног њеног периода. У том смислу није могуће повући јасне границе између ових по много чему сродних усмерења, с обзиром на то да се међусобно не искључују, већ управо надопуњују.

Приликом разлагања фокуса пажње критичара на књижевну форму, с једне стране, и изванлитерарни аспект, с друге стране, треба узети у обзир и чињеницу да уметност није нужно апстрактна, већ је повезана с датим друштвеноисторијским контекстом, из њега происходи, на њега реферише, проблематизује га и о њему промишља. Сходно томе, приступ делу може бити (и требало би да буде) унеколико одређен њиме самим, у зависности од његове устројености.

Посвећен проучавању ове теме, Марко Паовица приказе из часописа смешта у дневну, текућу критику. За нас термин дневна критика није одговарајући зато што обухвата и новинску, радијску, телевизијску, те критику писану на интернету, дакле, сваку критичку реакцију на актуелну књижевну продукцију. Ослањајући се на раније увиде Предрага Палавестре,

Паовица истиче како средином седамдесетих година XX века на сцену ступа низ нових аутора.

С њима у српску текућу критику доспева култ специјалистичке учености и идолатрија општетеоријских знања, а везе с токовима домаће критичке традиције бивају све тање и тање. То се нарочито огледа у стилу и језику њиховог критичког новоговора, неразумљивом и тада стандардно образованом читаоцу, али се једнако осећа и у сазнајној испразности различитих формалистичких и структуралистичких приступа књижевном делу лишених сваког личног става и доживљаја, као и сваке уверљиве артикулације подразумевано позитивног вредносног суда.⁹⁷

Милан Радуловић српску књижевну критику у XXI столећу обухвата термином српска културолошка критика у новом веку, сматрајући да књижевност више није самосвојна већ функционише у оквиру одређене културе. Он такође пише о друштвенополитичким приликама које утичу и на српску књижевну критику, издвајајући псеудолибералну културну идеологију као вид аутошовинизма.⁹⁸ Стару поделу на традиционалисте и модернисте дефинише терминима који преваходно потцртавају идеолошка становишта ових двају група, а то су неоконзервативна, с једне стране, и псеудолиберална књижевна мисао, с друге стране.⁹⁹ Радуловић увиђа негативне последице политизације како друштва тако и саме књижевности и критике, као што је, на пример, „релативизација критеријума за оцену вредности нових књижевних дела”, закључивши следеће: „упркос свим неповољним околностима српска књижевност у последњих четврт века имала је континуиран развој и одржала је високе естетске и духовне стандарде”.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Марко Паовица. „Стари и нови мисионари”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*, 69.

⁹⁸ Види: Милан Радуловић. „Књижевна критика и српска културна идеологија данас”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*, 31–32.

⁹⁹ Види: Исто. 33.

¹⁰⁰ Исто.

Разматрајући питање српског културног обрасца, аутор напомиње да се крајем XX и почетком XXI века: „српска књижевна критика [...] развијала [...] и у знатној мери исцрпљивала управо у трагању за културном идеологијом која би била прикладна новом историјском тренутку.”¹⁰¹

Важно је још назначити да под термином критика подразумевамо књижевнонаучну дисциплину посвећену процени квалитета појединачног савременог литерарног дела уз свест о његовом ширем, књижевноисторијском, некад чак и културолошком значају. Овде, дакле, не мислимо на општу критику (на енглеском *criticism*) који обухвата целокупну науку о књижевности, а којег у том значењу употребљавају бројни аутори.¹⁰² Код нас је детаљан преглед теоријских схватања ове проблематике дао Игор Перишић.¹⁰³

Када је реч о диференцијацији различитих аспеката тумачења књижевног дела приликом његове евалуације, треба имати на уму следеће: „Најшире узев, књижевност је облик, али је књижевност и однос. Према томе, постоје две најопштије полазне тачке у испитивању књижевних дела: једна унутрашња а друга спољашња тачка гледишта.”¹⁰⁴ Ова два приступа у књижевнокритичкој пракси нису нужно раздвојена, већ бивају функционална онда када се међусобно надопуњују:

Основни процес у критичкој свести јесте успостављавање односа једнога Ја према нечему: према књижевној форми, према духу дела, или духу времена и културе у којему је дело настало или у којему га критичар чита, или, на крају, однос према сопственој личности и својој критичкој свести. Критичар

---

¹⁰¹ *Истио*, 37.

¹⁰² Неки од њих су, на пример, Нортроп Фрај (види: *Анајтомија критике*. Орфеус: Нови Сад 2007) и Мари Кригер, која пише: „Под књижевном теоријом, или поетиком, или естетиком поезије (што су три назива за једну те исту ствар), ја подразумевам изграђен систем који објашњава и чини конзистентним појединачне критике књижевних дела.” – Мари Кригер. *Теорија критике*. Нолит: Београд 1982, 36.

¹⁰³ Види: Игор Перишић. *Критика и метајетика: њезици за теорију и историју српске књижевне критике*.

¹⁰⁴ Зоран Гавриловић. *О критичкици*. Минерва: Суботица / Београд 1975, 68.

у ствари *исцјовремено* осећа дело као форму, тумачи ту форму – и осећа и разумева сопствену егзистенцију и критичку свест. Услед тог двоструког предмета и двоструких процеса који граде критичку свест – сва је књижевна критика, мање или више, метакритика, односно спознаја и самоспознање.¹⁰⁵

Бинарно посматрање књижевне критике, потцртавање опозиција између књижевнотеоријске и књижевноисторијске, објективне (научне, академске) и субјективне (импресионистичке), те унутрашње и спољашње треба схватити условно. Критичари се често ослањају на одређену теорију, те су њихове методологије врло разнолике.¹⁰⁶ Потенцирање високог степена научне утемељености често може бити и ограничавајући фактор за саме критичаре. „Вриједна књижевна критика не може настати 'примјеном' неке 'методологије на књижевно дјело; у њој тумачење дјела не може бити одлучно одређено неким филозофским ставом”.¹⁰⁷ Истински утицајна књижевна критика подразумева ауторитет њеног аутора, који не може бити изграђен искључиво на пуком познавању и употреби одређене теорије. Управо они увиди у литературу који су актуелни и нови, потакнути су самом књижевношћу на чије су тумачење усмерени, те неретко носе лични печат критичара.

Па ипак, упркос свим строгим академским методама којима се превазилази импресионизам, немогуће је говорити о научном карактеру модерне критике [...] где два посматрача употребљавајући исти метод долазе до истих крајњих резултата апстрахујући сваки субјективни моменат. У критици, код зрелог критичара, крајњи резултати су по правилу индивидуални, као и сама метода.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Милан Радуловић. *Самосвесћ форме*: Нацрт за теорију персоналистичке књижевне критике. Институт за књижевност и уметност / Институт за теолошка истраживања Православног богословског факултета: Београд / Источно Сарајево 2012, 89.

¹⁰⁶ О различитим методолошким приступима књижевном делу види: Ана Бужињска / Михал Павел Марковски. *Књижевне теорије XX века*. Службени гласник: Београд 2009.

¹⁰⁷ Светозар Петровић. *Природа критике*. Либер: Загреб 1972, 339.

¹⁰⁸ Сретен Марић. *О критичци*. Службени гласник: Београд 2008, 17.

Књижевна критика која битно одређује рецепцију дела у актуелном тренутку, а касније утиче на његово укључивање у канон, говори нам нешто ново не само о предмету свога проучавања већ и о свету који нас окружује, осветљавајући оно што је иновативно у тексту и савремено у контексту, при чему не заборавља да истакне универзалне уметничке и хуманистичке вредности, активирани у предмету њеног тумачења:

Књижевнокритички однос тако је однос чистога посредовања; то је однос који је настао из потребе за посредовањем, однос надвладавања изворнога односа према књижевности без обзира на резултат. Зато књижевна критика тако жељно тражи „алиби у знаностима, у филозофији, у политици или у „погледу на свијет”, и зато тако лако тај „алиби” напушта или изневјерује када год димензије књижевнога дјела не жели насилно свести на безвриједне информације о већ познатоме. Отуда и повремена жеља за чистоћом књижевне критике, жеља која нужно завршава у апстрактном позиву на вјерност умјетничком дјелу, такву позиву који у конзеквенцијама мора завршити у неком виду „књижевности о књижевности” и тако заправо у одбацивању свих облика аргументације и нужном напуштању посредничке функције, што је тада уједно негација управо онога што књижевну критику чини књижевном критиком.¹⁰⁹

Поред предочених књижевнотеоријских увида, за наше истраживање од посебног је значаја капитална студија *Историја српске књижевне критике* Предрага Палавестре. У оквиру поглавља *Видови постмодернизма* он издваја критичаре који су најзначајнији крајем XX века (а већина њих пише приказе за књижевне часописе и у XXI веку), а то су: Новица Петковић, Радивоје Микић, Александар Јовановић, Јован Делић, Љубиша Јеремић, Срба Игњатовић, Марко Недић, Ново Вуковић, Славко Гордић, Миодраг Перишић, Михајло Пантић, Александар Јерков, Васа Павковић, Милан Радуло-

---

¹⁰⁹ Миливој Солар. *Књижевна критика и филозофија књижевности*. Школска књига: Загреб 1976, 182.

вић, Гојко Тешић, Станиша Тутњевић, Гојко Божовић, Иван Негришорац, Љиљана Шоп, Душица Потић, Слађана Илић, Јасмина Лукић, Снежана Брајовић, Ивана Миливојевић, Лидија Мустеданагић, Дамјана Мраовић, Милена Стојановић, Светлана Шеатовић, Жанета Ђукић Перишић, Станислава Вујновић, Љиљана Пешикан Љуштановић, Лидија Делић, Драгана Вукићевић, Ана Радин, Горана Раичевић, Злата Коцић, Љиљана Вулетић, Дивна Вуксановић, Латинка Перовић, Бојана Стојановић Пантовић, Владислава Гордић Петковић, Вида Огњеновић, Марија Кнежевић, Татјана Росић, Дубравка Ђурић, Биљана Дојчиновић Нешић, Теофил Панчић, Драган Бошковић, Божо Копривица, Добривоје Станојевић, Саша Радојчић, Милета Аћимовић Ивков, Слободан Владушић, Драган Хамовић, Ђорђе Деспић, Ненад Шапоња, Миливој Ненин, Миливоје Марковић, Јасмина Ахметагић, Сава Дамјанов, Јасмина Михајловић, Божо Вукадиновић, Стојан Ђорђевић, Петар Пијановић, Мило Ломпар, Тихомир Брајовић, Бојан Јовић.¹¹⁰ Критички осврт на овакав Палавестрин избор и оцену критичара прави Игор Перишић.¹¹¹ Овде ће бити речи о оним ауторима који и даље активно прате књижевну сцену, имају потребу о њој да пишу и своје приказе објављују у периодици.

4. Преглед књижевних критичара

Могло би се рећи да је академска критика доживела свој идеални облик у тумачењу поезије од стране оних критичара који су истовремено и песници и професори, односно научни радници. Углавном су успевали да споје књижевнотеоријски и књижевноисторијски приступ, при чему треба напоменути да предњачи овај први, уз најчешће опредељење за унутрашње тумачење дела. Док једни трагају за наслеђем у савременом

---

¹¹⁰ Види: Предраг Палавестра. *Историја српске књижевне критике 1768–2007*. Матица српска: Нови Сад 2008.

¹¹¹ Види: Игор Перишић. *Критика и метајетика: његови приступи и историју српске књижевне критике*, 87–107.

песништву, други инсистирају на иновацијама. Превасходно усредсређени на естетичку димензију, хвале књиге што задовољавају њихове критеријуме, обраћајући пажњу и на сопствени израз.

Александар Б. Лаковић (1955) један је од најревноснијих књижевних критичара који редовно и посвећено прате савремену српску поезију. И сам песник, поетским збиркама приступа аналитички, најпре представљајући аутора и његово дело, затим смештајући књигу коју приказује у контекст назначеног опуса и поетике. Приступ му је књижевнотеоријски, углавном без прецизније одређеног методолошког полазишта, а понајвише је заступљено унутрашње тумачење. Бави се структуром, формом, поступцима, интертекстуалним релацијама, стилем, језиком, поетиком, тематско-мотивским планом, појединачним циклусима, песмама, стиховима и другим елементима. Уз књижевнотеоријску, поседује и књижевноисторијску свест, уочава тенденције појединих песника у смислу надовезивања на одређени књижевни покрет. Ретко и само успутно изриче ситне замерке, његови су прикази готово увек позитивни, јер публици представља оне књиге које сматра вредним читалачке пажње. Највећи број текстова објавио је у *Летњој ису Мајишце српске* и *Корацима*, где је једно време био и на месту главног уредника. Углавном цени утицај наслеђа, традиције, као и везу поезије с филозофијом. Настоји да одговори на питање по чему је одређена збирка специфична, значајна у оквирима одређеног опуса, односно савременог српског песништва.

Бојана Стојановић Пантовић (1960) несумњиво спада међу најзначајније савремене проучаваоце српске поезије. Ова песникиња, универзитетска професорка књижевна теоретичарка, историчарка, критичарка, затим и антологичарка с јасно израженим вредносним и поетичким ставовима, писала је за већину књижевних часописа из овде анализираног корпуса. Посебно цени модерност, иновативност, при чему потражује да домаће песништво иде у корак с европским. На њену критичку оштрицу и негативан суд наилазе оне збирке које се надовезују на наслеђе, традицију, хришћанску духовност, народну

књижевност и то уколико изостаје комуникација аутора с претходницима, односно онда када нема димензије новог, креативног. Поред поетских збирки као основног интересовања, повремено пише и о другим жанровима, па и књигама из области науке о књижевности. Активна је дневна критичарка у последњим деценијама XX и првим деценијама XXI века. Бави се различитим димензијама књиге, највећу пажњу посвећује унутрашњем плану, уз настојање да истакне по чему је одређена збирка важна у оквиру стваралаштва појединачног аутора али и у контексту савремене српске поезије. „За критички текст ове ауторке карактеристично је контекстуализовање књиге у оквиру стваралаштва датог књижевника, шире песничке сцене, али и у синхронијској и дијахронијској паралели са значајним светским песницима, те уочавање поетичких и стилских помака, иновација или стагнација”.¹¹² Не устручава се од тога да изрекне замерке, даје и негативне оцене уз јасну аргументацију, при чему не одступа од вредности које заговара. На првом месту потражује да је књижевно дело актуелно, релевантно, да је аутор талентован. Поседује изразито наглашен критички став. Мерила по којима оцењује су строга, високо и прецизно постављена.

Саша Радојчић (1963) је песник, филозоф, теоретичар књижевности и књижевни критичар. Његов је приступ на првом месту херменеутички и естетички, у ширем смислу теоријски и филозофски. Најчешће приказује збирке песама. У својим се приказима једнако бави жанровским питањима, естетиком, етиком, поетиком, тематско-мотивским и значењским планом, језиком, поступцима, формом, појединачним песмама, стилским средствима, позицијом лирског субјекта. Углавном се опредељује да приказује књиге које сматра вредним помена, те код њега доминирају позитивне оцене.

Ђорђе Деспих (1968) активно приказује поетске збирке и друга књижевна и научна дела. Његова је критика књижевно-

---

¹¹² Марко Паовица. „Стари и нови мисионари”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*, 96.

теоријски утемељена, а посебну пажњу обраћа на естетичку димензију. Језик и стил су му научни, академски, каткад херметични, а бави се унутрашњим законитостима одређеног текста. Настоји да осветли позитивну страну књиге, њене вредности, али и мањкавости. Поставља естетички високе параметре. Свој допринос књижевној критици дао је и као главни и одговорни уредник *Летњојиса Мајнице српске*, где је наставио добру традицију укључивања младих критичара, инсистирајући на теоријској утемељености судова. Код овог критичара раније је уочена употреба интерпретативног метода у контексту тумачења поезије:

Деспићеве критике имају поуздан образац сагледавања структуре дела, тематских тежишних тачака, анализе стилских карактеристика, песничке слике, фигура, или пак наративних токова и специфичности, да би се заокружило истицањем најзначајнијег аспекта критиковане књиге.¹¹³

Ален Бешић (1975) је песник, преводилац и књижевни критичар који је велики допринос развоју часописне књижевне критике дао као дугогодишњи главни уредник *Поља*, где је рубрику посвећену приказима под насловом *Размена дарова* учинио једном од најзначајнијих у оквиру овог часописа, с великим бројем текстова еминентних критичара. Отворен ка страном књижевности, књижевнотеоријском приступу, ову периодичку публикацију профилише као једну од најбитнијих, ако не и као најзначајнију када је реч о критици. Инсистира на приказима који ће осветлити књигу са свих страна, и оних добрих, и оних лоших, укључујући младе књижевне критичаре с различитим методолошким приступима и теоријским усмерењима, а посебан простор даје писцима који се уједно баве и критиком. Поседује метакритичку свест, књижевно дело самерава у контексту ауторовог опуса и савремене књижевне сцене. По правилу истиче замерке и савете, има и позитивне, и неутралне, и негативне судове.

---

¹¹³ Соња Веселиновић. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”. *Српска књижевна кријшка и есејистика данас*, 102.

Никола Живановић (1979) такође је песник који углавном приказује поетске збирке. Његов је приступ књижевно-теоријски, унутрашњи. Настоји да осветли поетику аутора, тематско-мотивски план. Појединачне збирке тумачи у контексту укупног песничког опуса, истичући који се елементи континуирано надовезују на претходно стваралаштво, а шта представља дисконтинуитет, одступање у оквиру линије развоја. Не зазире од изрицања негативне оцене.

Соња Веселиновић (1981) заинтересована је за савремени књижевни свет, те посебну пажњу обраћа на то да ли је одређена збирка песама релевантна у тренутку у ком је настала. Њен је приступ књижевнотеоријски и естетички, затим унутрашњи, мада не занемарује ни друштвени контекст. Успешно осветљава аутопоетичку димензију, поступке, интересује је однос аутора према језику и чину стварања. Уме да истакне предности и мане, одлично познаје савремену домаћу (српску) и страну (европску) песничку сцену. Стил јој је изразито академски, на моменте и херметичан. Задире у најдубље слојеве поезије. Као песникиња која се бави и науком о књижевности теоријски је утемељена. Појединачне збирке смешта у контекст песничког опуса и фокусира се на новитете које одређено дело у том смислу доноси. Њени су прикази најчешће неутрални, чиме себи оставља простора да истакне и похвале и замерке једном аутору или књизи, анализирајући их поступно и прецизно.

Стеван Брадић (1982) је активни сарадник већине актуелних књижевних часописа, а свој највећи допринос на пољу књижевне критике даје пишући о поетским збиркама. Његово тумачење је наглашено књижевнотеоријско, утемељено у различитим филозофским, књижевним и друштвеним теоријама, које одлично познаје. Бави се различитим елементима, понајвише унутрашњим карактеристикама дела. Пише и о другим жанровима у оквиру домаће и стране књижевности, пратећи савремену књижевну сцену.

Прикази Јане Алексић (1984) најчешће су усмерени на песништво, обимни, научни, филозофски и теоријски уте-

мељени, можда и најбољи пример академске књижевне критике у прве две деценије XXI века. Редовно прати српску песничку сцену и пише о оним збиркама које задовољавају њене књижевнокритичке критеријуме, те нема негативних оцена. Своју анализу аргументује, њени текстови о књигама поезије су свеобухватни, осветљава различите димензије дела: језичку, тематско-мотивску, етичку, естетичку, онтолошку, културолошку, формалну, стилску, историјску. Књижевнокритички текстови ове ауторке траже натпросечно образованог аутора, који одлично познаје књижевност, филозофију, теорију.

Бранислав Живановић (1985) и сам песник, најчешће приказује поезију, при чему не зазира од негативног критичког суда. Он се не руководи увреженим мишљењима, нити угледом аутора који се, једном стечен, ретко пропитује. На његово оштро перо наишли су, на пример, Милена Марковић,¹¹⁴ па и Новица Тадић,¹¹⁵ када је реч о појединим збиркама, не и целокупном раду. Није му се, рецимо, допала ни књига Харукија Муракамија *Писац као професија* и назива је маркетиншким потезом.¹¹⁶ Замерке изражава и у неутралним приказима, истичући и предности и мане. Тако рецимо даје савете за побољшање Тањи Крагујевић, једном од најистанчанијих поетских гласова савременог српског песништва.¹¹⁷ Типичан је представник академске критике с наглашеним књижевнотеоријским приступом. Пажњу обраћа на структуру, форму, циклусе, поступке, интертекстуалне релације, тематско-мотивски план, језик, стих и друго. Ослања се на сопствени осећај за вредно и лепо, уз критичко промишљање. Често замера неиновативност, монотono понављање увек истог.

Са естетичког становишта савременој српској поезији (али и осталим жанровима) приступају и други песници у својим књижевним критикама објављеним у часописима који

---

¹¹⁴ Види: *Злајна љега*. Год. X бр. 103–104. 2010, 75–78.

¹¹⁵ Види: *Истио*. Год. XI бр. 115–116. 2011, 83–85.

¹¹⁶ Види: *Поља*. Год. LXIV бр. 518. 2019, 190–193.

¹¹⁷ Види: *Злајна љега*. Год. XI бр. 113–114. 2011, 75–76.

чине нашу грађу. Нешто ближи књижевности, а даљи научном, теоријском тумачењу (који ипак није сасвим занемарен) издвајају се још и: Стеван Тонтић (1946–2022) који се углавном бавио поетиком одређеног писца; затим Тања Крагујевић (1946) са поетским стилем изразите артифицијелности, фокусирана на суштину, смисао поезије и кад пише о другим песницима, а бави се највише њиховом поетиком и стилем; Радмила Лазић (1949) која продире у суштину туђег песничког света, а уме да се обрачунава и с критиком, некада има филозофски приступ језику песничког дела; као и Злата Коцић (1950).

Од аутора које у својој капиталној *Историји српске књижевне* критике помиње Предраг Палавестра овде се надаље издвајају они критичари што активно пишу приказе у периодици током прве две деценије XXI века. Њихове позиције су различите, а приступи књижевнотеоријски и књижевноисторијски, филозофски, естетички, те се сви они укупно узев могу одредити као представници научне, односно академске књижевне критике. На почетку новог миленијума српска критика настоји да, сходно захтевима дела којима се бави, понуди одговоре на низ питања, националних, језичких, историјских. Ванкњижевна стварност јесте нешто чиме се баве и сами писци, а на њу је важно дати и уметнички и критички одговор. О томе посебно воде рачуна кључни аутори у *Летопису Матице српске*.

Један од њих је Славко Гордић (1941) који је дао допринос српској књижевној критици у периодици и као главни уредник *Летописа Матице српске*, и као аутор бројних приказа, и кроз своја књижевнотеоријска и књижевноисторијска истраживања. Посебно цени ауторе наклоњене традицији, у књижевности трага за универзалним вредностима. Јасно изриче и похвале и замерке. Уколико му је одређено дело инспиративно, пише врло надахнуто. Текстови су му обимни, анализе исцрпне. Уочљива је наклоњеност одређеним ауторима око Матице српске. Склон је полемици.

Иван Негришорац (1956) најчешће замера мањкавости у грађењу дела на било ком нивоу. Наслеђује Славка Гордића на месту главног уредника *Летописа Майице српске*. У оквиру овог часописа уноси одређене измене у рубрици *Критика*, где доста простора даје приказима научних публикација, док већина текстова не излази из оквира академске, књижевно-историјски и књижевнотеоријски утемељене критике. Његов приступ је углавном унутрашњи, бави се различитим елементима устројства књижевног дела, поступно и аналитички, при чему се не либи да изрекне замерке, уколико на неком од планова, на пример, мотивацији јунака, оно не функционише најбоље. Његови прикази књига су детаљни, обимни, студиозни, аргументовани, а судови јасно, недвосмислено назначени. Тежи ка објективности. Бави се различитим жанровима. Када разматра одређени друштвени проблем, пише и о изванлитерарној стварности, увек у функцији тумачења самог дела.

Слободан Владушић (1973) налази се међу најзначајнијим књижевним критичарима у прве две деценије XXI века. Као уредник *Летописа Майице српске* посебно је утицао на укључивање младих сарадника у рубрици Критика. Поседује изразити критички став и, када то сматра потребним, пише и негативне приказе, уз аргументацију коју са разумевањем и занимањем може да испрати и шира читалачка публика. Иако теоријски утемељени, његови текстови нису неразумљиви, пошто се посебно интересује за савремени свет и све његове бољке. Понекад му је књига повод да изрази сопствене теоријске, поетичке и опште, вредносне ставове које представља читаоцу на интересантан и убедљив начин.

Васа Павковић (1953) поседује аналитички приступ и смирен тон чак и кад пише негативне приказе књига. Представља сопствено искуство читања. Изузетно је цењен критичар и антологичар. Замерке износи добронамерно. У назначеном периоду највише је сарађивао с *Књижевним магазином*. Понекад се приближава импресионистичкој, ствралачкој критици. Неке критичке текстове пише, на пример, у форми

кратких дневничких записа, стилски комуницирајући с писцем књиге о којој пише. Михајло Пантић (1957) у сразмери с његовим значајем на пољу књижевне критике у последње две деценије XX века, није високо заступљен у рубрикама књижевних часописа у прве две деценије XXI столећа, што је очигледно ствар личног избора овог универзитетског професора, књижевног историчара, прозног писца и антологичара. Његов критички суд је изузетно цењен. Соња Веселиновић помиње Пантића као најзначајнијег представника своје генерације, који пише о различитим жанровима и инсистира на укрштању „књижевнотеоријских и књижевноисторијских налаза или тумачења са општим утиском, интерпретацијом, проценом и особеним књижевним стилем као печатом критичара”.¹¹⁸ Богдан А. Поповић сматра Пантића најкомпетентнијим проучаваоцем српског песништва друге половине XX века. „Вредновање, систематизација, историзација савремености су, по Пантићу, ’основне активности’ које би један критичар у датим околностима, а и уопште, морао практиковати”.¹¹⁹ Такав је случај и с професором Александром Јерковим (1960) о коме овде неће бити много речи, не зато што немамо у виду његов значај за развој савремене српске књижевне критике, већ због тога што он своје текстове ретко објављује у књижевној периодици. Милета Аћимовић Ивков (1966) наклоњен је постмодерном импулсу српске прозе, цени иновативност, не воли понављања, општа места, некреативност. Бави се различитим жанровима, а у обзир узима формални, тематски, поетички план, при чему задире у више слојева књижевног дела. Један је од најактивнијих критичара у прве две деценије XXI века, помно прати савремену сцену. Јасно истиче замерке и у неутрално интонираним приказима, свој суд гради без обзира на углед и ауторитет писца о ком пише. Ова четири

¹¹⁸ Соња Веселиновић. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*, 95.

¹¹⁹ Богдан А. Поповић. „Критичар у времену равнодушности: Огледи и критике Михајла Пантића”. *И њесници и критичари*. Београдска књига: Београд 2012, 193.

аутора посебно су наклоњена младој српској прози, постмодерним тенденцијама и битно су утицали на њену афирмацију на различитим пољима.

Јован Делић (1949) бави се различитим жанровима и поетичким опредељењима, обухватајући више елемената књижевног дела, од радње, преко тематско-мотивског плана, приповедања, значења, симболике, до интертекстуалних релација. Гојко Божовић (1955) углавном пише неутралне приказе. Није у великој мери заступљен у оквиру наше грађе, али га овде помињемо као једног од аутора који се налазе у Палавестриној *Историји*. Мило Ломпар (1962) окренут је духовном и традиционалном аспекту књижевног дела. Превасходно се бави класицима и истиче универзалне уметничке вредности. Једнаку пажњу обраћа на текстовни и контекстуални план – везу литерарне и ванлитерарне, друштвене стварности. Уколико сматра потребним, истаћи ће мањкавости књиге о којој пише. Тихомир Брајовић (1962) је књижевни теоретичар на првом месту, те и у критичким текстовима делу приступа с теоријског, херменеутичког становишта. Усмерен је на тумачење литерарне стварности и слоја значења. Бави се различитим жанровима.

Миливој Ненин (1956) припада ауторима који предмету проучавања приступају с књижевноисторијског становишта. Посебно је интересантно то што своје приказе уме да уобличи као есеј, односно причу што читаоца води кроз дело о ком је реч, при томе истичући разне анегдоте. По правилу је оштар, а уме да буде чак и заједљив у своме суду. Најчешће приказује антологије, сабрана дела, књиге које припадају жанровима као што су: мемоари, писма, дневници и слично, уз посебан осврт на приређивачки рад. Превасходно се ослања на чињенице у своме суду, јер фактографију одлично познаје. Готово увек неумољиво изриче замерке, проналази грешке материјалног, граматичког, правописног типа. Његове је приказе занимљиво пратити, јер држи пажњу од прве до последње реченице, интригирајући читаоца док пише о

књизи. Он одржава најчвршћу везу с критичарима који су претходили другој половини XX века.

Сава Дамјанов (1956) такође заузима позицију књижевног историчара. И као научник и као писац окренут је постмодерној и фантастичној књижевности, затим нарушавању канона, те инверзији. Негативне судове прецизно аргументује, а изриче их углавном кад нађе пропусте у приређивачком раду на капиталним делима, антологијама и сличним публикацијама. Као књижевни историчар прави нови канон, где укључује оне ауторе који у њему раније нису били заступљени, попут, на пример, Ђорђа Марковића Кодера, те бројних представника предромантизма. У том му је смислу најближи Гојко Тешић (1951) који је посвећен проучавању авангардне књижевности, а о њему овде неће бити речи, јер не пише и не објављује књижевнокритичке текстове у периодици у периоду којим се овде бавимо.

Стојан Ђорђић (1950) пише неутралне приказе у којима истовремено настоји да назначи и позитивне и негативне особености књиге о којој пише. Окренут је ка причи, стварности књижевног дела, иновативним сегментима, постмодернистичком импулсу. Бави се и формалним и тематским карактеристикама дела. Одлично познаје и редовно прати савремену српску књижевност. Добривоје Станојевић (1958) у својим приказима разматра различите димензије дела, бави се нарацијом, стилем, поступцима, временско-просторним планом, приповедачем, односно лирским субјектом, темом, мотивима, структуром и другим чиниоцима литерарног текста. Представља жанровски разнолике књиге. Прикази су му обимни, понекад издељени на поглавља. Приступ му је аналитички, а тумачења исцрпна и детаљна.

Ненад Шапоња (1964) афирмисао се као књижевни критичар, а значајан је и као песник, уредник и издавач. Највише је сарађивао с часописом *Злајина њреда*, где је једно време био и члан уређивачког тима. Данас је у уредништву *Летњојиса Мајшице српске*. Наклоњен је постмодерном импулсу у оквирима српске и стране књижевности. Приказује жанровски

разнолике књиге. Драган Хамовић (1970) био је главни и одговорни уредник *Повеље* на самом почетку XXI века. Песник је, књижевни историчар, теоретичар и критичар. Стил писања му је непосредан, директан у приказима. Песнички се поиграва речима, посебну пажњу посвећује језику. Углавном даје позитивне оцене, односно бира да пише о оним делима које сматра вредним читалачке пажње. Драган Бошковић (1970) је песник и универзитетски професор који редовно прати савремену књижевну продукцију, и страну и домаћу. Окренут је ка постмодерни, иновативним ствараоцима, а интересује се и за однос одређеног писца према традицији (античкој, и слично). Највише објављује у *Пољима*, *Повељи* и *Књижевном маџазину*.

Поред наведених критичара заступљених код Палавестре, у периодици је могуће издвојити још имена која често објављују приказе и редовно прате савремену књижевну сцену. Мирослав Егерић (1934–2016) пише и позитивне и негативне критике, усмерен је на евалуацију уметничких, књижевних, литерарних вредности. Бави се различитим димензијама дела, посебно текстовном стварношћу. Сава Бабић (1934–2012) приказе пише фрагментарно, готово есејистички, истичући сопствено искуство током читања (где је био, шта је радио, какав је утисак стекао), готово да води дневник. Стога се може сматрати импресионистичким критичарем. Даје и негативне оцене, истичући замерке. Често прави осврте на анегдоте из свог живота. Драшко Ређеп (1935–2019) пише раскошним стилем, препознатљивим барокним реченицама. У прве две деценије XXI века највише публикује у *Злајној њреди*. Код њега је заступљено интертекстуално читање. Приликом анализе често истиче личне литерарне асоцијације. Текстови му нису суви, теоријски, код њега је наглашена радост читања, а стил му је ближи есејистичком. Уме да буде заједљив, али и да аргуменује своје замерке.

Давид Кеџман Дако (1947) детаљно представља књиге у својим обимним текстовима. Бави се жанром, тематско-мотивским планом, ликовима, стварношћу књижевног дела. Доста

је сарађивао са *Злајином њредом* а активан је и у другим часописима. Јован Зивлак (1947) значајан је као главни уредник *Злајине њреде*, где је и највише објављивао. Бави се контекстом из којег одређено дело извире. Највише је усмерен на значењски план, мада не занемарује ни формалне особености. У свом тексту *Кријшика и савремена српска њроза* где обухвата, између осталог, и период од 2001. до 2010. године, истиче како се прозни жанр ослобађа политике, док њена нова ограничења поставља идеологија капитализма, односно закон тржишта, продаје.¹²⁰ Душан Стојковић (1948) бави се песничким поступцима, структуром, различитим језичким нивоима, лексиком, синтаксом, интерпункцијом, звучањем, стихом, поетиком, формом, фигурама, интертекстуалним релацијама. Теоријски је утемељен. Ослања се на Гастона Башлара. Понајвише прати поезију. Јово Радош (1949) уме да изрекне и замерке, углавном благонаклоно. Бира да пише о оним књигама за које у начелу сматра да заслужују похвалу. Бави се различитим жанровима. Доста пажње поклања делима са историјским, националним темама. Интересује га естетика књиге, стил. Уме да пише о сопственим реминисценцијама.

Зоран М. Мандић (1950) стални је сарадник *Злајине њреде*, мада објављује и у другим часописима. Понекад се ослања на филозофију. Уме дати и негативну оцену. Пише о различитим жанровима, највише о поезији. Књиге приказује концизно и прецизно. Углавном најпре укратко представља аутора, затим његово стваралаштво, потом и дело о којем је реч. Приступ му је аналитички, обухвата различите слојеве дела. Марко Паовица (1950) замерке изражава благонаклоно, добронамерно. Пише обимне приказе, с јасно одређеном оценом. Бави се тематским, формалним, поетичким, идејним, филозофским планом књижевног дела, затим поступцима и интертекстуалним релацијама. Теоријски је утемељен. Фрања Петриновић (1957) највише прати домаћу прозну сцену. Наклоњен је језикотворству. У приказима недвосмислено изражава одушевљење

¹²⁰ Види: *Злајина њреда*. Год. XVIII бр. 205–206. 2018, 24.

одређеним писцем, као и сопствено уживање у читању. Ђорђе Писарев (1957) је писац, новинар, есејиста и књижевни критичар, превасходно окренут ка постмодерном импулсу у књижевности, као и фантастици. Интересују га интертекстуалне релације. Теоријски је утемељен у постструктурализму. Бави се различитим чиниоцима књижевног дела. Посебно му је стало до креативности и инвентивности. Уколико те две карактеристике недостају писцу или књизи, Писарев ће то замерити. Милан Р. Симић (1959) пише приказе надахнуто, с одушевљењем, на првом месту истичући сопствено уживање у читалачком искуству. Посебно трага за интертекстуалним релацијама, његове су критике најближе импресионистичком, стваралачком типу, нешто попут личног читалачког дневника. Интересује га прича, као и наративни поступци. Своме читаоцу се обраћа непосредно. Сопствени текст премрежава туђим текстовима кроз парафразе и цитате.

Зоран Ђерић (1960) пише за различите часописе, док је стални сарадник *Злајине преде*, где је једно време био и члан уредничког тима. Истакнути је песник. Као критичар бави се различитим жанровима. Наклоњен је постмодернистичким усмерењима. Интересује се и за страну књижевност, а посебно добро познаје пољску литературу и уметност. Илија Бакић (1960) посвећен је тумачењу жанровске књижевности, превасходно фантастици. Највише објављује у *Корацима*, као стални сарадник, али се оглашава и у другим часописима. Наклоњен је ауторима постмодерне. Интересују га различити жанрови. Редовно прати актуелну књижевну сцену. Настоји да књигу представи публици, свестан је тога да пише за читаоца који треба да се определи за то да ли ће одвојити своје време за одређену књигу. Горан Максимовић (1963) има унутрашњи приступ књижевном делу, у приказима настоји да осветли његове различите нивое, од семантике, преко форме, наративе, језика, естетике, хронотопа, до тематско-мотивског плана. Теоријски је утемељен. Такође пише о научном и приређивачком раду. Аргументовано истиче мањкавости књиге. Ласло Блашковић (1966) као главни уредник *Поља* од 2001.

до 2007. године није посвећивао посебну пажњу књижевној критици која у назначеном периоду, како је већ поменуто, у овом часопису није имала ни своју рубрику. Приказе не објављује често, посвећен је уметничком стваралаштву. Иван Радосављевић (1969) прецизно одређује свој критички суд у приказима и образлаже га и кад је позитивно и кад је негативно одређен. Теоријски је утемељен. Бави се делом на свим плановима његовог устројства, интересују га језик, лексика, стил, приповедање, поступци. Највише је усмерен на прозу. Замера кад неко напише жанровско дело, кад је сиже неуверљив као и кад уочи друге недостатке.

Младен Весковић (1971) спаја интерпретативни и аксиолошки приступ. Изузетно је активан критичар у периодици и објављује у различитим часописима. Бави се свим нивоима дела. Недвосмислено истиче свој суд и прецизан је приликом евалуације. Јасно изриче ставове, као и замјерке које су присутне и у позитивно интонираним приказима. Приликом оцењивања руководи се сопственим смислом за тумачење књижевног дела и стеченим ауторитетом, те не бежи од негативног суда чак ни онда када пише о афирмисаним писцима. Срђан В. Тешин (1971) највише је публиковао за часопис *Поља*. Интересује га страна књижевност, углавном она англофона, мада пише и о домаћим ауторима. Нешто ређе сарађује и са осталим часописима. Ослања се на теорију и радове других критичара. Бави се тематско-мотивским планом, структуром, жанровским одређењем, поступцима. Углавном интерпретира књижевно дело. Владимир Гвозден (1972) значајан је као члан уредништва *Злајине треде* али и као њен стални сарадник у рубрици посвећеној књижевној критици, мада пише и за друге часописе. Занима га и културолошки контекст. Представник је академске критике, приступ му је теоријски. Пише и о домаћој и о светској литератури. Доста се бави контекстом књижевног дела, при чему се методолошки ослања на различите друштвене, филозофске, културолошке, социолошке, психолошке теорије. На пример, пише о транзицији, биополитичкој моћи, феноменологији зла, све у контексту

књижевног дела. Уме да напише и негативну критику када је реч о популарној литератури. Тако светски бестселер Дена Брауна *Да Винчијев код* приказује као неуспео.¹²¹

Александар Дунђерин (1974) пише обимне приказе, каткад организоване у поглавља, анализе су му исцрпне. Жељко Милановић (1975) има теоријски приступ књижевном делу и у својим критикама се укратко бави различитим димензијама: тематско-мотивским планом, формом, структуром, поступцима, интертекстуалношћу и метатекстуалношћу, приказаном стварношћу дела, чак и радњом, односом између фикције и нефикције. Углавном се интересује за тумачење прозних жанрова. Срђан Срдих (1977) на плану књижевне критике највише је сарађивао с часописом *Поља*. Препознатљив је по херметичном прозном стилу који је каткад испољен и у приказима. Пише о странијој и домаћој књижевности. Углавном се бави прозним књигама, њиховим фикционалним светом, ликовима, нарацијом, постмодернистичким искуством. Марјан Чакаревић (1978) доста се бави поступцима, али и другим димензијама: поетиком, тематско-мотивским планом, композицијом и другим формалним особеностима књижевног дела. Углавном је усмерен на тумачење збирки песама (и сам је песник), мада у жанровском смислу није искључив. Бојан Самсон (1978) износи и замерке кад сматра за сходно и ту је врло прецизан и конкретан, јасно аргументујући своје ставове. Приступ му је теоријски, у својим анализама ослања се на: Ролана Барта, Романа Јакобсона, Жака Дериду. Посебно је посвећен приповедању и поступцима, карактерише га унутрашњи приступ делу. Цени интертекстуалност и интермедијалност. Доста је усмерен на тумачење ликова и њихове мотивације. Ненад Жупац (1979) јасно ће истаћи своје замерке и у начелно позитивним приказима. Писао је за *Књижевни маџазин* и друге часописе.

Владимир Стојнић (1980) има теоријски приступ и тумачи књижевно дело на различитим нивоима. Поседује мета-

---

¹²¹ Види: *Исцо*. Год. IV бр. 38. 2018, 68–69.

критичку свест. У једном приказу, на пример, пита се да ли је могуће књигу реномираног аутора (конкретно Чарлса Симића) негативно оценити.¹²² Ненад Станојевић (1982) бави се различитим димензијама књижевног дела: приповедањем, поступцима, тематско-мотивским планом, контекстом, стварношћу књижевног дела, односом реалности и фикције. У позитивним или неутралним приказима уме да изрекне и понеку замерку. Најчешће се бави тематско-мотивским планом, поетиком, поступцима, језиком, стваралачким концептом. Покрива рецепцију аутора, његовог опуса и појединачних дела, фабулу, чак и радњу, док замерке изриче на оним нивоима где сматра да дело не функционише најбоље. Владан Бајчета (1985) у својим приказима јасно истиче сопствени став и суд о књижевном делу о којем пише. Највише објављује за *Лейбойис Мајице српске*. Често представља и дела из области науке о књижевности. Своје ће замерке истаћи чак и у позитивним приказима. Драган Бабић (1987) је стални сарадник у *Злајној људи* и *Пољима*, али објављује и у другим часописима. Један је од најактивнијих књижевних критичара у прве две деценије XXI века. Највише се бави прозом, и у домаћој и у иностраној књижевности. Једнако јасно истиче замерке и похвале. Највише га интересују жанровска питања и приповедачки поступци. Игор Јавор (1988) поседује филозофски приступ, на пример, ослања се на Хераклита у свом тумачењу поезије, или, рецимо, на *Анајномију кријишке* Нортропа Фраја. Уме да изрекне и негативну оцену када је оштар у суду. Истиче личан став. Доста је усмерен на савремени свет.

Када је реч о књижевним критичаркама, Палавестра је прилично детаљан у њиховом представљању, те издваја више имена која ће бити значајна и на почетку XXI века. У његовој *Историји* постоји сегмент посвећен критичаркама феминистичког усмерења, као што су, на пример, Латинка Перовић (1933–2022) и Биљана Дојчиновић (Нешић) (1963) које се посебно интересују за женско писмо, искуство и ауторке; али и део где су издвојене критичарке општег усмерења.

¹²² Види: *Поља*. Год. LXII бр. 505. 2017, 249–251.

Љиљана Шоп (1950) посвећена је проучавању женског писма, а бави се и значењским и формалним планом књижевног дела. У неутрално интонираним приказима истиче и замерке и похвале. Дубравка Ђурић (1961) доста се ослања на књижевне теорије, а највише се бави поетиком писца. Заинтересована је за постмодерну, као и контекст у ком неко дело настаје, те се осврће на дискурс, и онај друштвени и онај литерарни. Добро познаје светску и европску књижевну сцену. Занима се за женско писмо. Соња Веселиновић за ову критичарку пише да је научно утемељена, методологију превасходно заснива на феминистичким теоријама и родним студијама, при чему дело тумачи у културолошком контексту.¹²³ Татјана Росић (1962) пише неутралне приказе. Бави се домаћом и страном књижевношћу. Воли да истакне интертекстуалност, метатекстуалност и интермедијалност књижевног дела. Настоји да осветли тематско-мотивски план, приповедање, поетику. Интересују је постмодерна, као и питања савременог света. Ослања се на Женеа и Фукоа. Бавећи се феминистичком критиком Игор Перишић издваја ову ауторку уз напомену да се ослања на родне студије, постколонијалну, психоаналитичку и постпсихоаналитичку, те наратолошку теорију.¹²⁴ Душица Потих (1962) пише и негативне критике, јасно исказује свој суд о књижевном делу, при чему замерке изриче чак и у позитивно или неутрално интонираним приказима, уз прецизну аргументацију и теоријски приступ. Редовно прати актуелну књижевну продукцију. Интересује се како за страну тако и за домаћу књижевност. Воли да истакне интертекстуалне релације, наративне поступке, а бави се и значењским нивоом дела. Владислава Гордић Петковић (1967) изузетно је посвећена књижевној критици, верно прати српску, регионалну, европску и светску књижевну сцену. Не искључује поп културу, савремену друштвену стварност, интернет

---

¹²³ Види: Соња Веселиновић. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”, 97.

¹²⁴ Види: Игор Перишић. *Критика и метакритика*: прилози за теорију и историју српске књижевне критике, 162–163.

књижевност. Посебно се интересује за женско искуство писања, савремене књижевне теорије, постмодерну. Бави се различитим димензијама литерарног дела, а поседује теоријски приступ, и унутрашњи и спољашњи. Углавном истиче поетику, интертекстуалне релације, поступке, наративне стратегије књиге о којој пише. Она такође ствара „појмовник постмодерне културе” и бави се технологијом књижевности, теоријом виртуалности.¹²⁵

Оно што је један од најдрагоценијих доприноса ове критичарке јесте постструктуралистичко указивање на промене културолошког контекста у којем дела настају и у којем се рецепирају – као и свест да оно савремено, технолошко, популарно, не ваља ни обожавати ни одбацивати, већ сагледати као датост и неминовност – што утиче на њено доследно преиспитивање функције и структуре сопственог критичког текста и геста, како би он био комуникативнији и актуелнији.¹²⁶

Слађана Илић (1974) једна је од најактивнијих српских књижевних критичарки у XXI веку. Бави се жанровски и тематски различитим књигама из текуће продукције. Актуелна је главна уредница *Књижевної маїазина*. Обраћа пажњу на различите димензије дела, и на оне значењске и на оне формалне, а усмерена је на контекст, те дехуманизацију савременог света. Појединачне књиге тумачи с обзиром на опус писца. Прикази су јој углавном обимни, а анализе детаљне. Драгана Белеслијин (1975) бави се жанровским специфичностима, интертекстуалним релацијама, тематско-мотивским планом, јунацима, дискурсом, постмодернистичким поступцима, чак и радњом. Приступ јој је књижевнотеоријски. Замерке изриче не само у негативним, већ и у неутралним или позитивним приказима књига.

Поред наведених критичарки заступљених код Палавестре, потребно је издвојити и остале најфреквентније ауторке

---

¹²⁵ Види: *Истио*, 159–160.

¹²⁶ Соња Веселиновић. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”, 101.

које објављују у савременим књижевним часописима. Једна од њих је Мила Стефановић (1948) која се бави и тематиком и поетиком, и текстом и контекстом, приступ јој је и унутрашњи и спољашњи. Интересује је стварност књижевног дела, свеза литерарног и изванлитерарног света. Критикује женске књиге које су тривијалне, али је посвећена оним ауторкама чије дело сматра вредним. Уме да пише и негативне приказе, као и да истакне мањкавости књиге. Милуника Митровић (1950) бави се различитим димензијама књижевног дела. Радмила Гикић Петровић (1951) најчешће пише о женским ауторима. Милица Јефтимијевић Лилић (1953) поседује теоријски приступ, а дела некада посматра и с филозофског становишта. Бави се тематско-мотивским планом, интертекстуалношћу, контекстом, етиком, песничким, односно приповедним поступцима, структуром, језиком и другим чиниоцима уметничког текста. Љиљана Пешикан Љуштановић (1954) као књижевна критичарка у часописима наше грађе посвећена је проучавању књига женских аутора којима је посебно наклоњена, док се такође интересује за фантастику, те научна дела. Славица Гароња Радованац (1957) превасходно се бави књигама из пера ауторки. Обраћа пажњу на различите димензије дела: тематско-мотивски план, интертекстуалне релације, језик, али и контекст, савремени свет који књига актуализује. Често се ослања на усмену традицију, фолклорну основу, митско мишљење, уз антрополошко-фолклористички приступ.

Ала Татаренко (1962) украјинска је научница која помно прати савремену уметничку сцену и одлично познаје српску књижевност која је у фокусу њеног интересовања. Често је инспирисана Црњанским када се бави другим ауторима и књигама. Обраћа пажњу на различите димензије дела: време, јунаке, тему идентитета, план значења, интертекстуалност, интермедијалност. Јасмина Врбавац (1965) бави се интертекстуалним релацијама, жанровским питањем, контекстом и његовом свезом са нивоом значења, наративним моделима, тематско-мотивским планом, поступцима, језиком. Поред позитивних, пише неутралне, али и негативне приказе, исти-

чући и предности и мане дела. Интересује се за савремену домаћу књижевну сцену, а посебно је наклоњена постмодернистичкој поезици. Теоријски је утемељена. У појединим приказима ослања се на Жоржа Батаја. Наталија Лудошки (1966) посебно је усмерена на поетику. Уме да истакне и замерке. Интересују је и научне публикације.

Светлана Томић (1970) усмерена је на различите димензије књижевног дела. Највише објављује у *Корацима*. Посебну пажњу обраћа на поетику, структуру, ликове, тематско-мотивски план. Пише и негативне приказе. Марија Ненезић (1971) пажњу обраћа и на текст и на контекст, формални и тематско-мотивски план, интертекстуалне релације, поступке, сиже, фабулу, ликове. Теоријски је утемељена. Ослања се, на пример, на Лиотара. Интересују је како домаћа тако и страна књижевност. Снежана Божанић (1973) највише пише за *Градину* а усмерена је на различите димензије књижевног дела, при чему уме да истакне и замерке. Весна Тријић (1975) прати савремену српску књижевну сцену, а у својим текстовима обухвата јунаке, приповедање, фабулу, тематско-мотивски план, композицију. Бави се родном перспективом. Филозофски је утемељена, на пример, ослања се на Берђајева и Сиорана. Драгана В. Тодоресков (1975) бави се тематско-мотивским планом, сижеом, композицијом, интертекстуалношћу, приповедањем, простором, временом, дело тумачи у контексту пишевог опуса. Углавном пише позитивне приказе. Интересује је постмодернизам. У свом теоријском приступу ослања се на Ролана Барта, а занима се и за женско искуство писања. Посебно је активна у *Лейџојису Мајџице српске*. Бранислава Васић Ракочевић (1977) пише за различите часописе. Њени су прикази истинске оцене књига, могу бити и негативне, увек су јасно аргументоване. Бави се разноликим жанровима, свим слојевима књижевног дела. Највише је писала за *Лейџојис Мајџице српске*. Приступ јој је теоријски. На пример, ослања се на Ролана Барта. Интересује се за постмодерну.

Наташа Половина (1980) највише се бави тематско-мотивским планом, те слојем значења, што представља веродо-

стојно, продирући у суштину. Тежи ка објективном приказивању, истицању предности и суптилном помињању мана. Интересују је различити жанрови, али се најчешће задржава на прози. Обраћа пажњу на разне видове унутрашњег плана књижевног дела. Маја Солар (1980) поседује феминистички и изразито теоријски, донекле и филозофски угао тумачења књижевних дела. У својим приказима ослања се на различите теорије: Јулије Кристеве, Елен Сиксу, Лис Иригарај, Џудит Батлер, Мишела Фукоа, Сигмунда Фројда, те њен приступ обухвата психоаналитичке, постструктуралистичке, феминистичке теорије и родне студије. У приказима неретко користи фусноте, непрестано комуницирајући с филозофским учењима, а бави се и текстом, и контекстом, и дискурсом. Светлана Милашиновић (1980) обраћа пажњу на тематско-мотивски план, значењски ново, јунаке. Уме и да искаже замерке. Доста се интересује за дела у чијем су фокусу савремени свет и његови проблеми, у том смислу њен је приступ спољашњи, те је концентрисана на контекст који дело тематизује, односно из којег оно извире.

Жарка Свирчев (1983) теоријски је утемељена, приступ јој је феминистички, интересује се за женско питање. Истиче и похвале и замерке. Посматра унутрашњи план књижевног дела, бави се, на пример, наративним стратегијама, интертекстуалним релацијама, херменеутиком, структуром, женским идентитетом и рецепцијом женске прозе, тематским и жанровским планом. Јелена Марићевић Балаћ (1988) има необичан језички израз и стил, а пише за бројне књижевне часописе о књигама различите жанровске припадности, али и научним публикацијама. Члан је уредништва *Лейојиса* Матице српске. Обраћа пажњу на више димензија књижевног дела. Готово по правилу објављује позитивне приказе најчешће интерпретативног типа, истичући по чему је одређена књига значајна. Пише и о сопственим читалачким асоцијацијама.

У другој половини друге деценије XXI века, поред већ истакнутих аутора, у књижевним часописима афирмише се и низ критичара млађе генерације. Они се све више прибли-

жавају научној, академској критици и превасходно поседују књижевнотеоријски приступ али и књижевноисторијску свест. Од оштријих пера међу њима се издвајају Милош Јоцић (1988) који износи своје замерке чак и афирмисаним писцима, односно награђиваним књигама, као што је, рецимо, роман *Таи* Горана Гоцића, при чему изражава лични став, хвалећи форму, а замерајући баналности на нивоу значења;¹²⁷ потом Срђан Орсић (1987) који поводом *Тејоважера из Аушвица* аргументовано износи став да је реч о добро продаваној књизи без истинске уметничке вредности, испровоциран неодговорним приступом великој теми и бројним нетачним подацима;¹²⁸ затим Јелена Лалатовић (1994), која различитим ауторима замера стереотипе, противречности, анахронизме, једнодимензионалност, неинвентивност. Мада се из њихових различитих текстова види да су изразито научно потковани, они се не заклањају иза одређеног методолошког приступа, већ јасно износе сопствене ставове и утиске поводом прочитаних дела. Од критичара који активно прате савремену књижевну сцену и посвећено о њој пишу, Катарина Пантовић (1994) пример је неког ко редовно објављује приказе о књигама различитих жанрова, а посебно је посвећена тумачењу поезије (и сама је песникиња). Њене су критике усмерене на различите димензије дела, научно утемељене, аналитичке, аргументоване и стилски беспрекорне. Изузев њих, у последњих неколико година своје прилоге у часописима често публикују: Жарко Миленковић (1988), Милан Громовић (1988), Стефан Пајовић (1989), Марко Богуновић (1989), Виолета Митровић (1989), Снежана Николић (1990), Виктор Шкорић (1991), Исидора Бобић (1992), Дајана Милованов (1993), Сања Веселиновић (касније Перић) (1994).

Трећа деценија XXI века несумњиво ће донети нове генерације књижевних критичара, што се да приметити само летимичним увидом у 2021. и 2022. годину, када се горенаведеној

¹²⁷ Види: *Лейолис Мајнице српске*. Год. CLXL бр. 493. 2014, 533–535.

¹²⁸ Види: *Исйо*. Год. CLXLVI бр. 505. 2020, 365–369.

групи прикључују нова имена. Остаје да се види који ће аутори опстати у дужем временском периоду, како ће даље развити сопствене погледе на литературу и куда ће одвести ову специфичну грану науке о књижевности. Она се засада креће у правцу приближавања књижевној теорији и историји.

5. Закључна разматрања

Преглед који смо овде дали резултат је истраживања на специфичној грађи – књижевним часописима објављеним у периоду од 2001. до 2020. године. Он се ни у ком случају не може сматрати коначним приказом српске књижевне критике у прве две деценије XXI века, јер обухвата само ужи корпус периодике. Такође, у њему изостаје временски отклон у односу на предмет тумачења. У нади да ће претходни редови бити од користи за будућа опсежнија испитивања дате теме, настојали смо да издвојимо ауторе које сматрамо значајним за развој савремене критике, имајући у виду досадашња проучавања. Поред тога, указали смо на чињеницу да је академска, научна критика данас доминантна, те да се у њеним оквирина могу уочити два приступа – књижевнотеоријски и књижевноисторијски – који се међусобно не морају нужно искључивати. На крају бисмо истакли да методологија сваком критичару треба да помогне приликом анализе одређене књиге, док само дело не сме служити доказивању или потврђивању утемељености неке теорије. Упркос свим изазовима пред којима се критика данас налази, она не треба да одустане од сопствене сврхе која подразумева раздвајање жита од кукоља, указивање на истинске уметничке и хуманистичке вредности, ма колико то било тешко у условима где се књига посматра као производ одређен тиражом и ценом.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Београдски књижевни часопис. Год. I бр. 1 – год. XVI бр. 56–59. Књижевно друштво „Хипербореја”: Београд 2005–2020.

- Градина*. Год. XXXVI бр. 1–2 – год. LV бр. 92–93. Нишки културни центар: Ниш 2001–2020.
- Злајина преда*. Год. I бр. 1 – год. XX бр. 228–230. Друштво књижевника Војводине: Нови Сад 2001–2020.
- Књижевни маџазин*. Год. I бр. 1 – год. XX бр. 224. Српско књижевно друштво: Београд 2001–2020.
- Кораци*. Год. XXXV бр. 1–2 – год. LIV бр. 10–12. Народна библиотека „Вук Караџић”: Крагујевац 2002–2020.
- Лейојис Мајице српске*. Год. CLXXVII бр. 467 – год. CXCVI бр. 506. Матица српска: Нови Сад 2001–2020.
- Повеља*. Год. XXXI бр. 1 – год. L бр. 3. Народна библиотека „Стефан Првовенчани”: Краљево 2001–2020.
- Поља*. Год. XLVI бр. 415 – год. LXV бр. 525. Културни центар Новог Сада: Нови Сад 2001–2020.

*

- БУЖИЊСКА, Ана / МАРКОВСКИ, Павел. *Књижевне теорије XX века*. Службени гласник: Београд 2009.
- ВЕСЕЛИНОВИЋ, Соња. „Критичари и критика у српским књижевним часописима данас”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*. Уредио Миро Вуксановић. Српска академија наука и уметности, Огранак: Нови Сад 2016, стр. 88–103.
- ГАВРИЛОВИЋ, Зоран. *О критичници*. Минерва: Суботица / Београд 1975.
- ГОРДИЋ ПЕТКОВИЋ, Владислава. „Савремени српски роман у оку дневне критике: Методолошки изазови”. *Српска књижевна критика и културна историја у другој половини XX века*. Уредио Милан Радуловић. Институт за књижевност и уметност: Београд 2013, стр. 497–504.
- КРИГЕР, Мари. *Теорија критике*. Нолит: Београд 1982.
- МАРИЋ, Сретен. *О критичници*. Службени гласник: Београд 2008.
- МАТОВИЋ, Весна. „Књижевна критика у часописима српске модерне – успостављање и оспоравање критичког канона”. *Жанрови у српској историји: зборник радова*. Уредила Весна Матовић. Институт за књижевност и уметност / Матица српска: Београд / Нови Сад 2010, стр. 303–330.
- ПАЛАВЕСТРА, Предраг. *Историја српске књижевне критике 1768–2007*. Матица српска: Нови Сад 2008.
- ПАОВИЦА, Марко. „Стари и нови мисионари”. *Српска књижевна критика и есејистика данас*. Уредио Миро Вуксановић. Српска академија наука и уметности, Огранак: Нови Сад 2016, стр. 51–87.
- ПЕРИШИЋ, Игор. *Критика и мета-критика: њихови изазови за теорију и историју српске књижевне критике*. Институт за књижевност и уметност: Београд 2014.
- ПЕТРОВИЋ, Светозар. *Природа критике*. Либер: Загреб 1972.

- Поповић, Богдан А. „Критичар у времену равнодушности: Огледи и критике Михајла Пантића”. *И џесници и критичари*. Београдска књига: Београд 2012, 192–203.
- Радуловић, Милан. *Критичка свесћ у срјској књижевности: анијована естетска критика*. Вук Караџић: Београд 1984.
- Радуловић, Милан. *Самосвесћ форме: Нацрт за теорију џерсоналистичке књижевне критике*. Институт за књижевност и уметност / Институт за теолошка истраживања Православног богословског факултета: Београд / Источно Сарајево 2012.
- Радуловић, Милан. „Књижевна критика и српска културна идеологија данас”. *Срјска књижевна критика и есејистика данас*. Уредио Миро Вуксановић. Српска академија наука и уметности, Огранак: Нови Сад 2016, стр. 10–38.
- Солар, Миливој. *Књижевна критика и филозофија књижевности*. Школска књига: Загреб 1976.
- Томашевић, Бошко. *Прошћв књижевне теорије*. Академска књига: Нови Сад 2011.
- Флобер, Гистав. *Писма*. Нолит: Београд 1964.
- Фрај, Нортроп. *Анаџомија критике*. Орфеус: Нови Сад 2007.